

mojplanet

www.mladinska.com/mojplanet

MOJ
TEST

Znaš dvoriti?

Žirafe

Ljubezen je v zraku

Koliko so stari planeti?

MOJ
POSTER

Pomlad prihaja, draga.

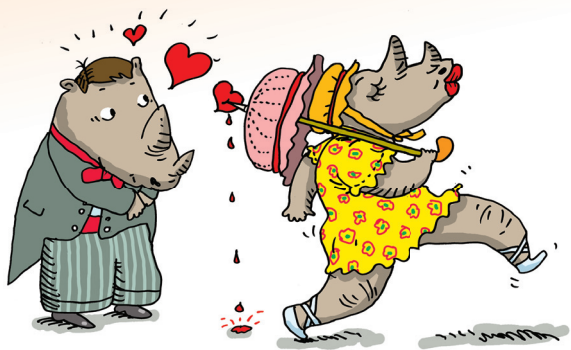
Dragi moji planetovci,

ko bo revija izšla, bo valentinovo že mimo. Prihajajo toplejši in daljši dnevi, ko se začne prebujati narava. To začutimo tudi ljudje in živali. O vašem ljubezenskem življenju sicer ne vemo nič, zato pa vemo več o ljubezenskem življenju živali. Naša zvesta sodelavka veterinarica Maja je nekoč napisala o tej temi celo knjižico. V februarškem Mojem planetu pa si lahko preberete marsikatero zanimivost ...

Gotovo veste, da je načinov dvorjenja in parjenja nešteto. Nekatere živali so si zveste vse življenje, nasprotno pa se lahko mačke pariyo v kratkem času z več samci in imajo mladiči iz istega legla različne očete. Obstaja tudi vrsta papig, pri katerih se samec in samica poljubljata s kljunčki in jeziki, in če gre vse gladko, samček izvoljenko očara še z bruhanjem ... in mi se lahko samo čudimo, soditi pa ne smemo. Bog ve, kaj nas bo pičilo v življenju in kakšne neumnosti bomo počeli zaradi ljubezni?

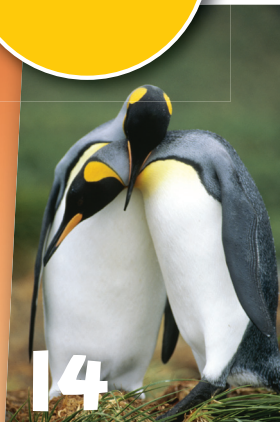
P. S. Uživajte na zimskih počitnicah in nam pišite.

Maja

Dragi šolarji in šolarke, učiteljice in učitelji ter dragi starši, za vas pripravljamo učne liste. Najdete jih na www.mladinska.com/mojplanet

Kazalo

14

22

52

- 4 REKORDERJI**
Žirafa
- 8 SESALCI**
Lenivci v stranišču
- 12 VESOLJE**
Nastanek planetov
- 14 SVET ŽIVALI**
Ljubezen je v zraku
- 18 NARAVA**
Lišaji
- 20 ŽUŽELKE**
Kozlički
- 22 ČLOVEŠKO TELO**
Napad in obramba
- 24 NAGRADNI NATEČAJ**
Rastline naše pomladi
- 26 POSTERJI**
Tukan – 2. del, Človeško telo, Severni medvedi
- 36 DR. VETKO**
- 38 OKOLJE**
Varčujem z energijo
- 40 PENICILIN**
- 42 PLANETOV STRIP**
Safari v Afriki
- 46 POTEPANJA PO SLOVENIJI**
Kropa
- 48 MOJ TEST**
Kakšen dvorljivec si?
- 50 SIVE CELICE**
- 52 NUŠIN KOTIČEK**
Ljubezen je skoraj vse
- 54 MOJ PLANET PRIPOROČA**
- 56 VAŠA POŠTA**

20

Žuželke

Rekorderka v

Najvišja kopenska žival na svetu je seveda žirafa. Samci so lahko visoki do 5,5 metra, samice pa kak meter manj.

Dolgovrata, dolgojezična

S skoraj dva metra dolgim vratom žirafa zlahka doseže svojo najljubšo hrano – liste akacije. Žirafa pa nima samo dolgega vratu, dolgih nog in med vsemi sesalci najdaljšega, več kot meter dolgega repa. Z jezikom, dolgim skoraj pol metra, lahko žirafa sama sebi čisti uhlje. A pomembneje je, da lahko z njim spretno smuka liste akacije, ki jih obkrožajo dolgi ostri trni.

v višini

Toliko vretenc kot človek

Odrasla žirafa le redko leži; tudi koti največkrat stojе. Zato mladiček ob rojstvu pade kar dva metra globoko. Ob rojstvu njegov vrat v primerjavi z drugimi deli telesa ni tako dolg kot pri odrasli živali – če bi bil, bi ga mama le s težavo skotila. Vrat se mu z daljšanjem vratnih vretenc podaljšuje med odraščanjem. Žirafe imajo, tako kot ljudje, le sedem vretenc, vendar je vsako dolgo kar 11 centimetrov.

Veliko srce

Telo žirafe je odlično prilagojeno na njeno višino; zato se ji od višine nikoli ne zvrти. Kri ji do možganov poganja več kot pol metra dolgo in kakšnih 10 kilogramov težko srce. Poleg tega ima v vratnih venah posebne zapore, ki preprečujejo, da bi ji med sklanjanjem v glavo odteklo preveč krvi. Brez teh zapor bi žirafa ob vsakem dvigu ali spustu glave omedlela. Je pa poseben podvig pitje vode: da jo sploh doseže, mora široko razkreti noge.

Latinsko ime

za žirafa je *Giraffa camelopardalis*. Drugi del imena je dediščina starih Rimljanov, pomeni pa, da gre za nekakšno kamelo, ki ima lise kot leopard ... No, gotovo so spoznali vsaj to, da si v puščavi s takšno »kamelo« ne bi mogli kaj prida pomagati.

Skorajda ne spi

Nenavadno je tudi njeno spanje. Pravzaprav si povsem mirnega počitka ne more privoščiti, saj je na preži preveč plenilcev. Žirafa v vsej svoji veličini, ležeča na tleh? Ne, bi imeli levi, hijene ali divji psi preveč veselja ... Zato čez dan spi le po nekaj minut skupaj, po navadi vrat na pol zasuka čez sprednje noge, da se ne dotika tal. Ker pa mladički tudi pri žirafah potrebujejo več počitka, jih mame prve tedne pri tem budno čuvajo.

Mojca Grce

Zima na najvišjem vrhu sveta

Na najvišjem vrhu sveta, Mount Everestu, je zima v bistvu vse leto. V dolini je morda toplo, a skoraj devet kilometrov visoko v ozračju, kjer je vrh te gore, je najvišja temperatura poleti okoli -20°C , kar pri nas doživimo le v najostrejši zimi. Pozimi se temperature spustijo celo do -35°C , zato alpinisti danes nosijo posebna oblačila in čevlje z grelniki ter debele puhovke. Kljub temu se mnogi v dolino vrnejo s pomrzlimi prsti, ki kmalu počrtnijo, saj kri skozi zaradi mraza ne teče več.

Ledni »hladilnik«

Še v času otroštva vaših babic ponekod niso imeli elektrike, kaj šele hladilnikov. Hrano pa so – tako kot mi – morali tudi v toplih mesecih hraniti na hladnem, če so želeli, da se ne pokvari. Zato so marsikje v hišah imeli posebne sobe, hladilnice, kamor so prinašali led in prostor s tem hladili. Že pozimi ob morju, kjer so morali hladiti ulovljene ribe, ni bilo dovolj ledu, zato so ga tja vozili iz hladnejših krajev, ki jih v Sloveniji ne manjka. Poleti pa je bil z ledom in hlajenjem še večji križ. Takrat so led rezali iz ledenih jam, v katerih se led tudi poleti ni stopil. Slovenski led pa ni bil znan le v naši okolici, ampak tudi po svetu; vozili so ga namreč celo

v daljni Egipt. Zavili so ga v seno, ki je, podobno kot oblačila tebe varujejo pred mrazom, led varoval pred toploto in s tem pred taljenjem. Led se ponekod, kjer ni elektrike ali hladilnikov, še danes uporablja za hlajenje hrane, predvsem pa ga uporabljamo za hlajenje pijač, za ohranjanje svežine rib v ribarnici ter na ribiških ladjah, kjer namesto hladilnikov še vedno uporabljajo ledene sobe.

Skok v ledeno vodo

Marsikje po svetu, predvsem v severnih deželah, imajo običaj, da v zimskih mesecih prirejajo kopanje v ledeno mrzli vodi. Led, ki je na površini jezera ali reke, predrejo in skozi luknjo poskačejo v vodo. Tudi Rusi in Finci po savnanju v vroči savni kar nagi skočijo v hladno vodo ali se povaljajo po snegu. Ampak zakaj to čudno početje? Če se v ledeni vodi skopamo na hitro,

zmerno in preudarno, lahko to na telo deluje zelo poživljajoče, podobno kot nas ob hudi žeji poživi kozarec hladne vode. Toda, pozor!

V ledeni vodi lahko človek preživi le nekaj minut, saj potem zaradi velikega mraza začne telo odpovedovati – koža pordi, roke in noge pa postanejo slabo prekrvljene. Kadar naša telesna temperatura močno pade, pravimo, da smo podhlajeni; če se takrat ne segrejejo, lahko umremo. Prav mrzla voda je bila na primer kriva, da je ob potopu čezooceanke Titanik še pred prihodom reševalcev umrlo toliko ljudi.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Zimska ustna in nosna »megla«

Zunaj je hud mraz, tebi pa iz ust in nosu prihaja »megla«, kot bi bil zmaj, ki bruhaja belkast dim. A to ni nič nenavadnega. Ko izdihnemo, je v izdihanem zraku tudi vodna para, ki jo recimo vidiš, ko se med kuhanjem špagetov dviga iz vrele vode. Če vodo grejemo, nastane vodna para, če pa paro ohladimo, se ta spet spremeni v vodne kapljice. Te lahko vidiš, ko se para iz lonca kot vodne kapljice odlaga na hladnejših kuhinjskih elementih. V pljučih je zrak topel, takoj ko ga izdihamo v hladen zrak, pa se para podobno kot na kuhinjskih omaricah spremeni v majhne kapljice, ki jih vidimo kot belkasto »meglo«, ki prihaja iz naših ust. Rečemo, da para kondenzira. Prav takšne meglice lahko opazujemo, ko se zgodaj spomladi iz sveže zoranih vlažnih njiv v hladnejši zrak nad njimi dviga vodna para.

Anja Leskovar

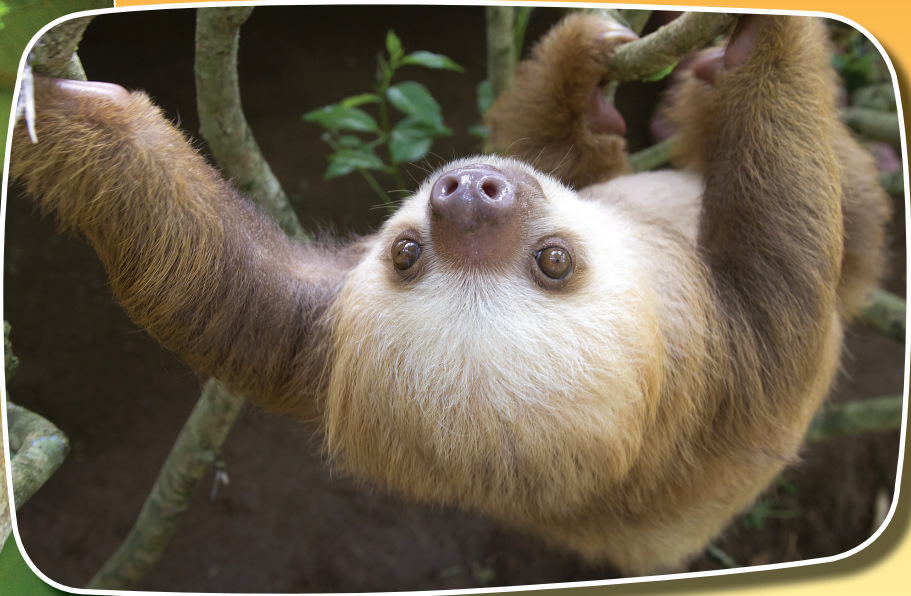

Lenivci v stranišču

Vsakdo je že kdaj moral sredi noči na stranišče. To je precej neprijetno opravilo: človek se mora ves zaspan spraviti iz postelje in skozi temo nekako odtavati v pravo smer. Predstavljajte si, da se vam to zgodi sredi tropskega deževnega pragozda, kjer si 50 metrov oddaljena koliba komaj še zasluži ime stranišče, ko se končno prebijete do tja, pa vas iz luknje v tleh presenečeno pogleda lenivec.

Opozorili so me, da se mi bo to prej ali slej zgodilo, pa sem bila prvič vseeno malo iz sebe. V pižami sem stala sredi džungle in gledala to nenavadno bitje. S sprednjimi tacami, na katerih sta samo dva prsta, se je opiralo na rob luknje in me zmedeno gledalo. Dvoprsti lenivci (*Choloepus didac-*

tylus) so precej velike živali – v dolžino merijo od 60 do 80 cm. Poznamo tudi triprste lenivce (ti so nekoliko manjši), oboji pa so znani po svoji legendarni lenobi. Vendar morda le niso tako zaspani, kot se govori. Leta 2008 so raziskovalci začeli ugotavljati, da v resnici sploh ne spijo neobičajno veliko. Do nedavnega je veljalo prepričanje, da spijo kar 16 ur na dan, vendar večina informacij o lenivcih temelji na opazovanju živali v ujetništvu. A v živalskih vrtovih in laboratorijih so razmere povsem drugačne kot v naravnem okolju, kjer se je za hrano treba bistveno bolj potruditi, poleg tega pa še oprezati za plenilci. Zato se je skupina nemških, ameriških in švicarskih znanstvenikov odločila, da njihove spalne navede preveri v naravi. Triprstim lenivcem v Panami so pritrdili napravo, ki spremlja aktivnost možganov in zazna, kdaj žival spi – in ugotovili, da na dan prespijo manj kot 10 ur.

Lenoba z razlogom

Kljub temu drži, da lenivci tudi v budnem stanju ne počnejo kaj dosti. Študija iz Brazilije je pokazala, da se v enem dnevu premaknejo samo za 24 m. Lenoba je prilagoditev na njihovo prehrano, ki je v glavnem sestavljena iz listja. Uživajo torej hrano, ki ima zelo nizko kalorično vrednost, a je lahko dostopna, in v takih okoliščinah je varčevanje z energijo najboljša strategija preživetja. Med vsemi sesalci imajo najnižjo stopnjo metabolizma in najpočasnejšo prebavo, v povprečju traja kar 150 ur, da hrana pride skozi prebavni trakt. Poleg tega ne vzdržujejo stalne telesne temperature, ampak je ta do neke mere odvisna od temperature okolja in lahko niha med 25 in 35 °C. Veliko počitka pa ima še druge prednosti: ker so pri miru, jih je v pragozdni goščavi zelo težko opaziti in tako so precej varni pred pticami ujedami in divjimi mačkami, ki so sicer njihovi plenilci.

Kje živijo in kaj živi na njih

Lenivce danes najdemo samo v Južni Ameriki, vendar so v Severni Ameriki izumrli šele pred kakšnimi 13 000 leti. Fosili kažejo, da so bili nekateri severnoameriški lenivci veliki kot sloni in so se v glavnem gibali po tleh. Današnji lenivci pa so ustvarjeni za življenje na drevesih – sploh dvoprsti, ki večino časa preživijo tako, da se z vsemi štirimi šapami obesijo na vejo in visijo s hrbtom navzdol. V visčem položaju spiyo, jejo, se pariyo in celo rojevajo. Temu ustrezno je prilagojena tudi rast njihove dlake, ki za razliko od drugih sesalcev raste v smeri od trebuha proti hrbtu, da voda lažje odteka s telesa, kadar dežuje.

Njihova dlaka je sploh nekaj posebnega, saj daje zatočišče prav neverjetnemu številu živih bitij, ki sestavljajo pravi mali ekosistem. Poleg parazitov, kot so komarji in klopi, živi v kožuhu lenivca še cela vrsta hroščev, ščurkov, valjastih črvov, migetalkarjev, gliv in celo večč, v posebnih zarezah v dlakah pa zelo dobro uspevajo alge, kar daje njihovi sivi ali svetlo rjavi barvi zelenkast pridih. Na enem samem lenivcu lahko biva do 22 različnih vrst rastlin, živali in gliv, vsaka od njih pa ima lahko tudi več kot sto predstavnikov.

Stranišče ali jedilnica?!

Vsesplošno prepričanje je, da pridejo na tla samo, kadar morajo opraviti veliko potrebo, kar je približno enkrat na teden. Zato se mi je moja situacija zdela toliko bolj nenavadna. Bilo je namreč očitno, da se je nočni obiskovalec v naše stranišče prišel prehranjevat, ne pa opravljat potrebe, in ko se je malo navadil na to, da človek pač stoji poleg njega, je s svojim opraviлом nemoteno nadaljeval.

Dvoprsti lenivec v improviziranem stranišču. Zaradi alg je njegova dlaka nekoliko zelenkasta.

Kaj zdaj? Naj prepustim stranišče lenivcu in se sama odpravim v goščavo ali naj vendarle vztrajam pri svojem? Odločila sem se, da grem za začetek po fotoaparat – tipična reakcija biologa, ki se je v pragozdu znašel v situaciji, ko ne ve, kaj naj stori. Ko sem se vrnila, se ni kaj dosti spremenilo. Naredila sem par fotografij, potem pa se mi je zazdelo, da žival moja prisotnost vendarle moti. Oddaljila sem se kakšnih pet metrov in malo počakala. Čez nekaj časa je lenivec počasi prilezel iz luknje. In tedaj se je izkazalo, da gre pravzaprav za samico, ki na trebuhu nosi mladiča!

Umik

Iz kolibe (ki nima sten) se je napotila proti najbližjemu drevesu. Premikala se je s počasnimi, preudarnimi gibi, a vseeno hitreje, kot bi človek pričakoval. Izbira drevesa je nakazovala, da je bila zelo verjetno v stresu. Odpravila se je namreč na neprimerno majhno in tanko drevo, ki se je po nekaj metrih plezanja pod njeno težo začelo nevarno kriviti. Takrat se mi je zazdelo, da je čas, da zapustim prizorišče, z lenivko pa sva kasneje še večkrat naleteli druga na drugo.

Lenivka z mladičem, ki se ji oklepa trebuha, pleza na drevo.

Iskanje odgovorov

Podobnih dogodkov smo na biološki postaji Quebrada Blanco Nemškega primatološkega centra v nižinah porečja reke Amazonke v JV Peruju zabeležili več kot 25. Nikjer v strokovni literaturi nismo zasledili, da bi se lenivci na tleh zadrževali dalj časa, zato so naša opažanja zelo nenavadna. Naključno odkritje neobičajnega vedenja je sicer na prvi pogled videti zgolj kot bizaren doprinos k poznavanju lenivcev, vendar dobro pona-zarja, kako se še zdaleč ne zavedamo vseh človekovih vplivov na okolje, ki ga vedno bolj poseljujemo. Na ta način se precej poveča možnost za prenos človeških bolezni in parazitov na lenivce in druge pragozdne živali.

Seveda smo se vsi spraševali, kaj te živali pripravi do tega, da se odločijo za tako čudaški jedilnik. Pravega odgovora sicer nihče ne pozna, imamo pa nekaj idej ... Možno je, da tako pridejo do dodatnih hranil ali mineralov, ki jih v njihovi prehrani primanjkuje. Rastlinojede živali imajo na primer pogosto težave s pomanjkanjem natrija. Ali pa se pridejo prehranjevat z ličinkami, ki so v stranišču – v ujetništvu lenivci namreč včasih pojejo tudi nekaj hrane živalskega izvora. Znanstvenikom in študentom, ki tam običajno proučujejo opice, ne lenivcev, so se tovrstna nočna srečanja redno dogajala, dokler se ni nekdo odločil posodobiti naše pragozdno stranišče in ga je v želji, da bi v njem zmanjšal število komarjev, ogradil s plastično mrežo. Komarjev ni bilo potem nič manj, je pa mreža uspešno preprečila dostop lenivcem.

FOTOGRAFIJE: MOJCA STOJAN - DOLAR, SHUTTERSTOCK

Mojca Stojan - Dolar

Nastanek PLANETOV

Kateri planet v Osončju je najstarejši?

Andrej, Ormož

Če hočemo odgovoriti na to zelo zanimivo vprašanje našega zvestega bralca, potem moramo najprej spoznati, kako planeti nastanejo. Astronomi so do teh ugotovitev prišli na podlagi dolgoletnih opazovanj in meritev planetnih sistemov, ki še vedno nastajajo v globinah vesolja.

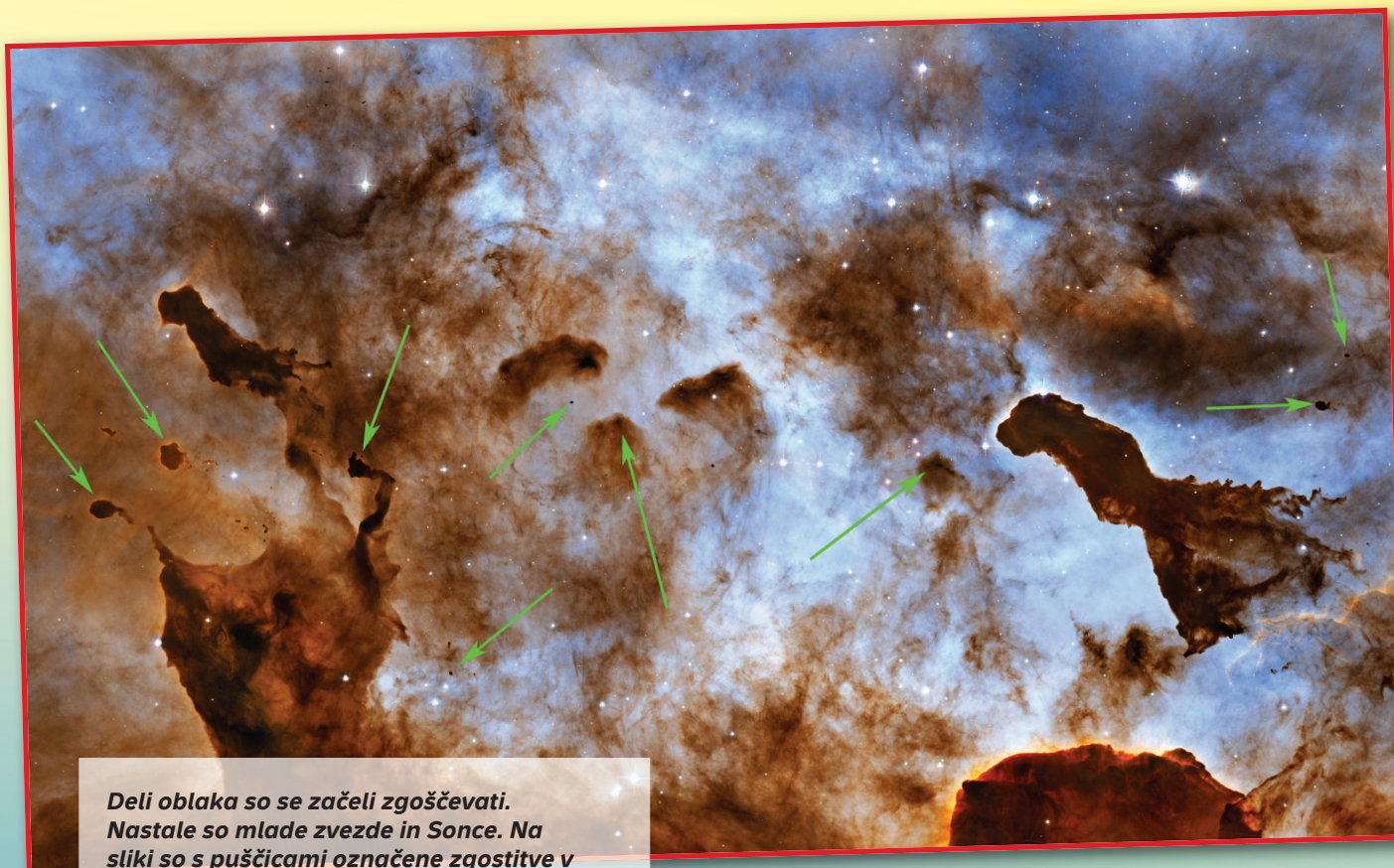
Pri razkrivanju uganke o nastanku planetov se učenjaki spopadajo s številnimi težavami. Planeti za naše pojme nastajajo zelo počasi – milijone let. To pomeni, da se ne moremo uvesti v udoben naslanjač ob teleskopu in si kot v nekakšnem kinu od začetka do konca ogledati nastanek nekega planeta. Astronomi morajo v širnem vesolju poiskati planete v različnih obdobjih njihovega nastajanja in nato sklepati, kako se to zgodi.

Težavna so tudi opazovanja daljnih planetov v nastajanju. Ti planeti so zelo daleč, zato tudi z največjimi teleskopi astronomi ne morejo videti veliko podrobnosti. To je tako, kakor če bi želeli prebrati časopis, ki bi bil na Luni. Poleg tega pa so mladi planeti zaviti v goste oblake, ki zastrajo pogled.

Na začetku je bil orjaški medzvezdni oblak plina in prahu.

Deli oblaka so se začeli zgoščevati. Nastale so mlade zvezde in Sonce. Na sliki so s puščicami označene zgostitve v medzvezdnem oblaku, kjer mladih zvezd ni videti, saj so še zavite v goste oblake prahu.

Zelo težko je neposredno razbrati, kako so nastali planeti v našem Osončju. To se je zgodilo že davno, **pred približno 4,6 milijarde let**. V tem času so se planeti zelo spremenili in ostalo je zelo malo znakov o tem, kakšni so bili na začetku.

Kljub vsem tem oviram pa je astronomom uspelo sestaviti zgodbo o rojstvu planetov. Na začetku je bil orjaški medzvezdni oblak plinov in prahu. Del tega oblaka se je začel zgoščati, snov je padala proti osrednjemu delu, kjer se je izoblikovalo mlado Sonce. Manjši del oblaka pa ni padel na Sonce. Oblak je krožil okoli Sonca in v njem se je začel prah zbirati v večje kepe. Kepe snovi so trkale in se lepile med seboj – nastajala so vse večja in večja telesa. Ta so pritegnila še več snovi in v nekaj deset milijonih let so se izoblikovali planeti.

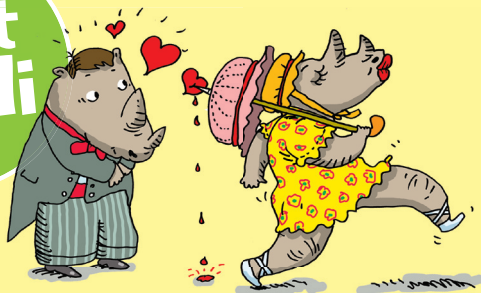
FOTOGRAFIJE: NASA, JPL-Caltech, ESA, Hubble Heritage Project (STScI/AURA), ILUSTRACIJI: DAMIAN STEPANČIČ

V preostalem oblaku v okolici Sonca so postopoma nastajale vse večje kepe snovi. Ti prvi zametki planetov so se združili v današnje planete.

Proces nastanka planetov je torej postopen, kar pomeni, da kak planet ni nastal kar naenkrat. Vsi planeti so tudi nastajali hkrati, torej noben planet ni nastal prej ali pozneje kot drugi. Tako smo prišli do odgovora na Andrejevo vprašanje – **v Osončju so vsi planeti enako stari**, tako veliki plinasti planeti (Jupiter, Saturn, Uran in Neptun) kot mali kamniti planeti (Merkur, Venera, Zemlja in Mars). Po velikosti in zgradbi se razlikujejo predvsem zato, ker so nastali v različnih območjih oblaka, na različni oddaljenosti od Sonca.

Vsa živa bitja se rodimo, rastemo, odrastemo in se razmnožujemo zato, da imamo potomce, da prihodnjim rodovom predamo svoje gene. Živali in ljudje smo v milijonih let razvoja oblikovali vrsto različnih načinov za ohranitev vrste. Skoraj toliko jih je, kot je živalskih vrst. Kaj vemo o ljubezni med živalmi? Jim res vladajo samo nagoni? Obstaja med njimi privlačnost? So si partnerji zvesti vse življenje?

»Dišeče« zapeljevanje

Da se dekleta rada nadišavimo, seveda ni nič presenetljivega. Vonjave so pomemben del igre zapeljevanja in sporočanja tudi pri živalih. Le da nekatere živali obožujejo vonj urina in včasih celo blata. Pravi mojster svojevrstne aromaterapije je **povodni konj**. Uporablja mešanico urina in blata, ki jo z vrtenjem repa kot s propelerjem šprica na vse strani. Tako označuje svoj teritorij in privablja družico. Pred parjenjem par veselo čofota po vodi.

Nasprotja se privlačijo

Papige nimfe poznajo podobne ljubezenske zveze, kot jih najdemo pri ljudeh – dolga, ljubeča partnerstva in skupno vzgajanje mladičev. Zanimivo je, da si poiščejo partnerja, ki je od njih kar najbolj drugačen, pravzaprav iščejo svoje nasprotje. Očitno tako nastane bolj harmonično partnerstvo, kot če bi si bila partnerja podobna. Pri iskanju partnerja najprej ugotovijo, ali je napadalen ali zelo prilagodljiv. Najbolj agresivne nimfe si običajno najdejo najbolj milega partnerja in obratno. Eden od partnerjev prevzame dominantno vlogo v zvezi, drugi pa se z veseljem prilagodi in podredi. Tako se izogneta želji po prevladi in bolj ubrano skrbita za zarod. Pa naj še kdo reče, da se nasprotja ne privlačijo!

Ljubezen je

Drugačna spolna usmerjenost

Tudi v svetu živali istospolna usmerjenost ni redka. Opažena je bila pri približno 1500 živalskih vrstah. Samci gosi imajo včasih raje družbo samcev in živijo v istospolnih partnerstvih. Zanimivo je, da se med par samcev lahko vrine samica. Samca jo sprejmeta, oplodita in po nekaj tednih za tremi starši raca čreda malih gosk. Tudi pri **galebih** je okoli desetina istospolnih partnerstev. Samici se, denimo, vedeta popolnoma enako kot mešani par, »parita« se in ležeta sterilna jajca. Tako vedenje lahko opazimo še pri ostrigah, lignjih, podganah, opicah in nekaterih ribah.

e v zraku

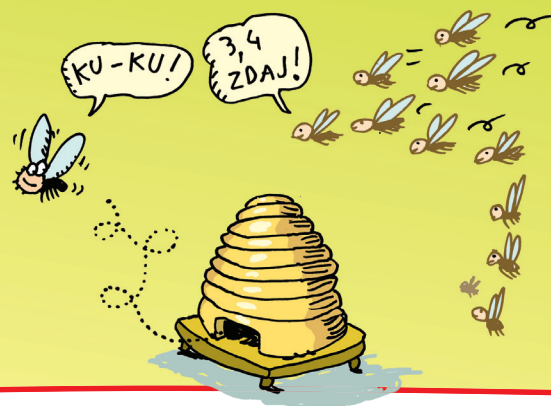

OPROSTI,
ZAMUDIL'SI
ZA DESET MINUT!

Polula se na ježevko

Ježevce je še bolj radodaren. Na svojo bodočo partnerko se kar polula in jo z močnim curkom urina do kože premoči. Pri tem stojita pokonci, s trebuhom ob trebuhu, kar je precej razumljivo, saj preostanek telesa pokrivajo dolge bodice. Če samica navdušeno sprejme dišečo prho, je pripravljena na parjenje. Če pa ga tepe s sprednjimi nogami kot boksar, grize ali se poskuša izogniti curku urina, še ni pripravljena in dišeče uriniranje se lahko ponavlja več tednov, preden končno sprejme snubitev. Samec se samici približa od zadaj in na srečo se bodice popolnoma poležejo ob telesu. Potem se parita, vse dokler ni ženin pri koncu svojih moči. Samica mu ne pusti odnehati. Če se mu vendar uspe izmuzniti, si ona hladno-krvno poišče novega snubca ...

Nekateri to počnejo v zraku in potem umrejo

Čebelja matica se pari kar med letenjem. Ko izleti iz panja, »zablešče«
svoj paritveni ples. Za njo se zapodi množica trotoev. Po parjenju srečneži, ki jim je uspelo matico oploditi in so v njej pustili del svojih spolnih organov, umrejo.

Romantični pingvini

Pingvini se »poročijo«
za vse življenje. Pri nekaterih vrstah samec, ko si izbere samico, pred njo v znak vdanosti zakotali kamen. Te je med parjenjem zelo težko najti. So namreč gradbeni elementi gnezd. Samci si jih zato kradejo med seboj. Če samica podarjeni kamen sprejme, se približata s trebuhom in zaplešeta paritveni ples. Čeprav sta samec in samica zelo navezana drug na drugega, pa morata zaradi selitvenih navad kar precej časa preživeti ločeno. Ko se par spet sreča, se ptici postavita druga pred drugo in opletata z glavami, glasno pojeta in široko razpirata plavuti. Ko se hoče samec pariti, položi glavo na samičin trebuh. Odpravita se na dolgo potovanje, da najdeta dovolj zasebnosti za parjenje. Po vsem tem trudu traja akt parjenja le bore tri minute. Pingvina se tisto leto ne parita več.

Plesalci

Samci navadne **evropske žabe** imajo zanimivo navado. S samicami najprej zaplešejo dva dni trajajoč ples. Samica odloži skupek jajčec in samec jih takoj oplodi s semensko tekočino. Nekateri samci pa si tako zelo želijo zaroda, da se odpravijo po ribniku in iščejo novoodložena jajčeca ter jih ponovno oplodijo. Mrest tako oplodijo različni očetje.

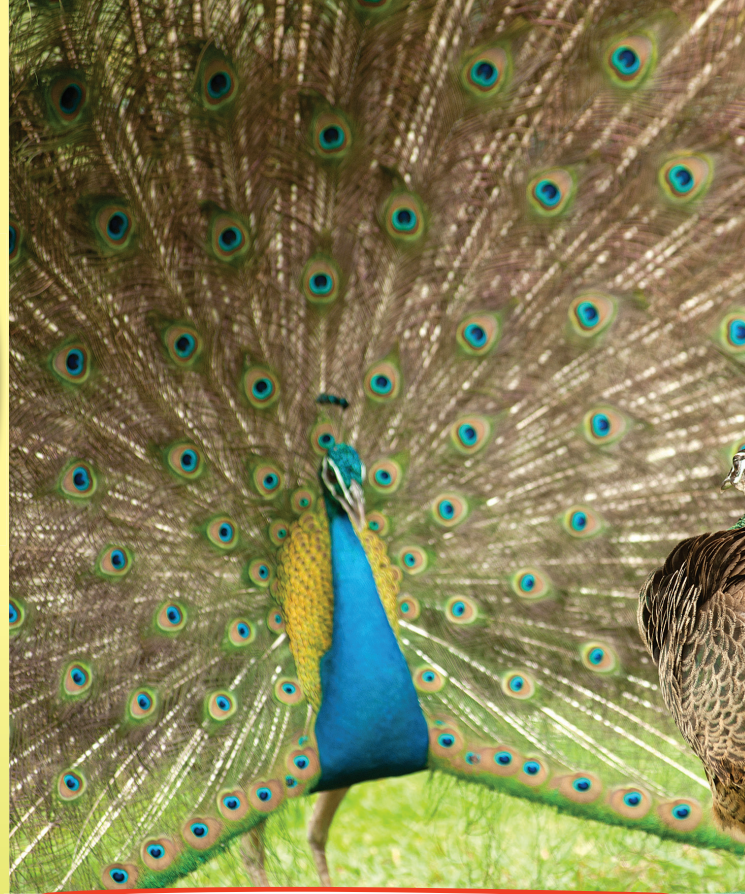
Prvak v počasnosti

Merjasec si za spolno združitev vzame čas. Spravi se na svinjno, naj spomnim, da je odrasel samec vse prej kot lahek, in se pari z njo tudi do pol ure. Očitno pa nad vsem skupaj ni preveč navdušen, saj glavo položi na hrbet partnerke in – zaspi.

Prvaki v glasnosti

Kobilice so precej glasne žuželke. S svojim »petjem« namreč skušajo navdušiti bodoče partnerje. Poznajo več kot 400 različnih napevov. Nekatere pojejo med zapeljevanjem, druge pa med parjenjem.

Zagledana v rep

Samica **pava** se navdušuje predvsem nad enim delom samčevega telesa – repom. Menda nanjo naredi vtis s tem, da mu kljub izjemni telesni oviri, ki jo pomeni velik rep, uspe preživeti. Nekatere samice pa res zahtevajo kar nekaj žrtvovanja od samcev!

Lignji

Njihovo parjenje se začne ob zori z zanimivim krožnim plesom, ko se vrtijo kot vrtavke, in traja ves dan! Počivajo le takrat, ko se samice spustijo v globino, da odložijo jajčeca. Nato se spet pari, samice se potopijo in odložijo jajčeca, se pari ... do mraka, ko par zaplava stran od obale po hrano in na zaslužen počitek. Parjenje namreč traja tudi do dva tedna.

Pomembno je navdušiti

Samci ptic se radi lepo oblečejo, ko gredo na osvajalski pohod. Pri številnih vrstah, ki so poligamne, torej se živali pariyo z več partnerji, so samci lepo obarvani in se lepo oglašajo, samice pa so povsem neopazne rjave ali sive barve. Samci svojo čudovito podobo namreč potrebujejo zato, da očarajo samice. Samci **burnic** so med postavljanjem podobni ogromnim, škrlatno rdečim balonom. Svojo bleščečo, svetlo rdečo golšo napihnejo in z njo divje potresavajo, glasno šklepetajo s kljunom in mahajo s krili, da bi napravili vtis na samice.

Nežni dotiki

Samica **delfina** samca zapelje s telesnimi znaki, ki zgovorno povejo, da se je pripravljena pariti. Spremeni se oblika in barva njenih spolnih organov, oddaja dišeče feromone in s telesno govorico privablja snubca. Med snubljenjem se živali neprestano dotikata. Ko plavata »leže«, je samec navadno pod samico. Tudi če si samec in samica dvorita, ta igra ne privede vedno do parjenja. Dotikanje in božanje je delfinom zelo pri srcu, saj ni le spolno vedenje, ampak tudi oblika igre, tolažbe, izkazovanja prijateljstva in vir užitka. Ko napoči čas za parjenje, se drug drugega okleneta s plavutmi. Parjenje je veliko krajše kot dogajanje pred njim, saj traja le nekaj minut.

ali
veš...

... da so samice ježevcev na parjenje pripravljene le nekaj ur na leto?

... da ženski spolni organi samic hijen spominjajo

na samčeve? Tudi njihove družine so zelo matriarhalne, torej samice »nosijo hlače«.

... da se levinje pogosto pariyo z različnimi samci, kar pomeni, da imajo mladički lahko različne očete?

... da se pri mački jajčeca iz jajčnika sprostijo šele ob spolni združitvi s samcem? Če se ne pariyo, se tudi jajčeca ne sprostijo.

Maja Stopar

Lahko so videti kot nekakšna sivozelena ali rumenkasta skorja na starem zidovju in skalah, kot zelenkaste krpice na drevesnem lubju ali kot grmički, ki visijo z vej starih dreves v gozdu. Uspevajo po vsem svetu, tudi v izredno ostrih razmerah: v pustih tundrah daljnega severa, v vročih puščavah, na strmih stenah v visokogorju ...

Dvojna narava lišajev

Pred poldrugim stoletjem so znanstveniki ugotovili, da lišaj ni enotno živo bitje, pač pa je zgrajen iz dveh povsem različnih organizmov – glive in alge. To se jasno vidi, če si zgradbo lišaja ogledamo pod mikroskopom. Večino lišajskega telesa gradi gliva, v notranjosti pa so zelene celice alge. Kljub tej dvojnosti je lišaj po obliki in načinu življenja samosvoj in različen od partnerjev, ki ga gradiata.

Alga in gliva

sta v lišaju med seboj tesno povezani in njuno sožitje je obojestransko koristno. Alga oskrbi glivo s sladkorji, ki jih pridela v procesu fotosinteze, gliva pa ji priskrbi vodo, potrebne mineralne snovi in ugodno okolje. Namesto alge ali celo poleg nje je v lišaju lahko tudi modrozeleni bakterija.

Lišaji

Jelenovec

Kako se razmnožujejo

Lišaji se razmnožujejo tako, da se nov lišaj razvije iz odlomljenih koščkov starega ali pa iz drobcenih prepletov alge in glive, ki nastanejo na lišaju. Veter te delce raznaša naokoli. Ko pristanejo na ustrezni podlagi, se v vlažnih razmerah razvijejo v nov lišaj. Gliva, ki je v lišaju, se lahko na zapleten način razmnožuje tudi spolno.

Islandski lišaj

Užitni in zdravilni

Različna ljudstva po svetu lišaje uporabljajo za hrano. Lišaj *iwatake* je na primer delicatesa v japonski kuhinji. V hudih časih so tudi v Evropi pekli kruh iz lišajev. Islandski lišaj (pravimo mu tudi planinski mah) so jedli v severni Evropi in Skandinaviji. Ta vrsta se uporablja tudi v zdravilne namene, saj ima antibiotične lastnosti. Tudi lišaj bradovec je zdravilen. Ko visi z vej, nekoliko spominja za sivozelenkaste lase ali brado.

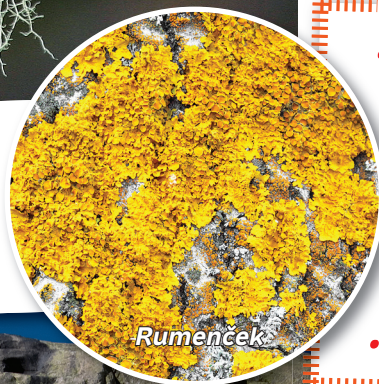
Občutljivi

Lišaji so občutljivi za spremembe v okolici, zato jih znanstveniki uporabljajo kot pokazatelje onesnaženja zraka, tanjšanja ozonske plasti, onesnaženja s kovinami ... Največjo pestrost lišajev srečamo v območjih, kjer je zrak čist. Tu naletimo tudi na grmičaste oblike lišajev, ki so sicer za onesnaženje zelo občutljive.

Bradovec

Raziskuj

- Na sprehodu poskusi opaziti čim več različnih vrst lišajev.
- Rumencek je lišaj, ki ga najdemo na drevesnem lubju, posebej pogosto v bližini njiv in polj, v mestih pa okoli smetnjakov. Ker je vpadljive rumene barve, ga ni težko opaziti. Poišči ga v bližini svojega doma!
- Obišči lekarno in se pozanimaj, ali prodajajo izdelke, ki vsebujejo izvlečke lišajev.
- V cvetličarni ugotovi, ali uporabljajo lišaje v cvetličnih aranžmajih.
- Če te muči kašelj, si skuhaj čaj iz islandskega lišaja.

Rumencek

Zemljepisni lišaj raste na golih skalah.

Skromni

Lišaji ne potrebujejo redne oskrbe z vodo. Če se izsušijo, se njihovi življenjski procesi upočasnijo, ko pa se razmere izboljšajo, ponovno oživijo. Rastejo lahko tudi na golih kamninah. Nitke glive se tesno priležejo ob podlago in prodrejo v najmanjše špranje in razpoke v skali. Kamnina pod lišajem počasi prepereva, k čemur pripomore tudi zmrzal. Nastane tanka plast prsti, kamor se lahko naselijo mahovi in sčasoma tudi druge rastline.

... da je lišaj jelenovec najpomembnejša zimska hrana severnih jelenov? To je zelo pomembno za ljudi, ki živijo v tundrah in imajo severne jelene za domače živali.

... da nekatere vrste lišajev uporabljajo za izdelavo naravnih barvil in parfumov?

... da je nekaj vrst lišajev strupenih?

Tinka Bačič

Kozlički

Kozlički niso samo mladiči koz, ampak tudi zelo zanimivi hrošči. Prepoznamo jih po močnih in dolgih tipalkah, ki so sestavljene iz številnih členov. Nekatere vrste kozličkov so že precej redke, zato so v Sloveniji pod drobnogledom naravovarstvenikov.

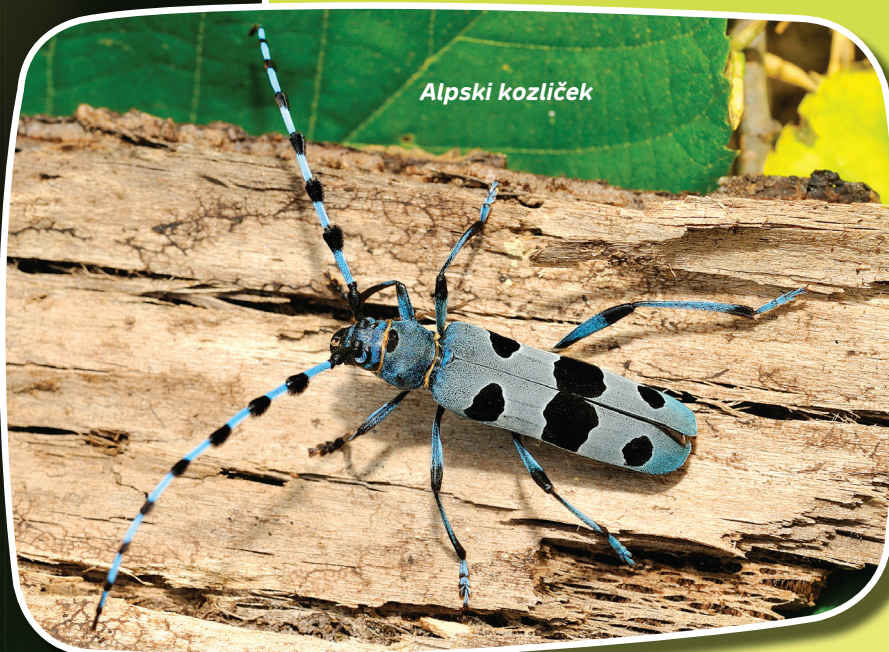

Obiskujejo oslabela drevesa

Večina kozličkov pri nas živi v gozdovih. Odrasli hrošči jedo liste gozdnih dreves, ličinke pa les. Kozlički v gozdovih ne povzročajo škode (kot lubadarji), saj ne napadajo zdravih dreves, ampak že bolna ali umrla drevesa. Pomagajo pri hitrejši razgradnji odmrlega lesa, saj večje kose drobijo na manjše koščke. Če boš na spletu iskal več informacij o kozličkih, napiši v brskalnik njihovo latinsko ime »Cerambycidae«.

Ličinke delajo rove v les.

Alpski kozliček

Alpski kozliček živi v hribih

Modrosivi hrošč z zelo dolgimi tipalkami je prebivalec bukovih gozdov med 600 in 1200 metri nadmorske višine. Tudi te samice odlagajo jajčeca v špranje v skorji in razvoj do odraslega osebkja traja 3 do 4 leta. Število alpskih kozličkov zelo hitro upada, zato je uvrščen med redke in ogrožene vrste. Zelo bi mu pomagali, če v poletnih mesecih ne bi odstranjevali mrtvega drevja iz gozdov.

Ličinka v lesu

Obožuje stare hraste

Veliki hrastov kozliček je dolg do 7 cm in se razmnožuje in prehranjuje na hrastih. Najdemo ga v velikih dobrih in v okolici samotnih starih hrastov, kjer ima na voljo zadosti odmrlega lesa. Samica v špranje v skorji odloži po eno jajčece. Bodoči hrošč kot ličinka pod lesom preživi 4 leta, nato pa kot buba še 1 leto. Če človek hrast ali hloh v tem času odstrani, je leglo izgubljeno. Najdebelejši hrast v Sloveniji je umrl tudi zaradi naselitve teh hroščev na njem.

Veliki hrastov kozliček

Urška Galien

Pozimi zbolijo veliko ljudi. Običajno zbolimo zaradi okužb.

Napad in obramba

Virusi

so najpogostejši povzročitelji okužb dihal v otroštvu. Zaradi njih smo prehlajeni. Povzročajo gripo. Noben antibiotik jim ne more do živenga. Zaradi tega se je dobro cepiti. S cepljenjem razvijemo telesno odpornost proti virusom. Otroke cepijo proti virusom ošpic, rdečk, mumpsu. Če otrok, ne da bi bil cepljen, preboli ošpice, bo proti tej vrsti virusa odporen vse življenje. Virusi preživijo le v živi telesni celici. Izkoriščajo jo. V njej se razmnožujejo in ji jemljejo hrano. Pravi posebneži so virusi prehlada. Toliko vrst jih je, da proti njim težko postanemo odporni.

Nalezljiva bolezen

O nalezljivi bolezni govorimo takrat, ko se bolezen prenaša s človeka na človeka. Pogosto se bolezni nalezemo z vdihavanjem zraka, v katerega je oboleli človek s kihanjem ali kašljanjem razpršil kapljice okužene sluzi. Temu pravimo **kapljična okužba**.

MOJE TELO JE PRIPRAVLJENO.

Obrambni sistem

Telo se brani. Za to uporablja **obrambni** ali **imunski sistem** protitelesc in belih krvničk. V očeh poseben encim, z imenom **lizocim**, uničuje bakterije. Tudi v slini imamo uničevalce bakterij. Nos je poln dlačic, ki lovijo mikroorganizme. V dihalih imamo celice, ki izločajo lepljivo sluz, s katero polovijo škodljivce, in jih potem lahko izkašljamo. V želodcu imamo za mikroorganizme pravo past: želodčno kislino. V črevesu imamo neškodljive bakterije, ki se hranijo s škodljivimi. Žleze lojnice v koži izločajo za mnoge mikro napadalce strupene snovi. Koža se tudi ves čas lušči, zato napadalci preprosto popadajo z nas.

Škodljive in neškodljive bakterije

Bakterije za življenje ne potrebujejo druge žive celice. Preživijo tudi zunaj toplega človeškega telesa. Škodljive bakterije lahko povzročijo hude bolezni. K sreči jih lahko premagamo z antibiotiki. Neškodljivih bakterij pa ne preganjamo iz našega telesa. Pravimo jim **naravna flora**. Ves čas jih nosimo v ustih, nosu in v črevesju, kjer pomagajo prebavljati hrano in uničujejo nevarne bakterije.

ali
veš...

Takole se razmnožijo bakterije.

... da lahko mikroorganizmi vdrejo v telo skozi ranjeno ali porezano kožo in da lahko zbolimo tudi zaradi okužene hrane ali tekočine?

... da je najhujši virus moderne dobe virus HIV, ki povzroča AIDS?

... da povzročajo okužbe tudi mikroskopsko majhne **glive** in mikroskopsko majhne živali, ki jim pravimo **protozoi**?

... da nekatere bele krvničke sovražnika, ki je že napadel telo, nikoli ne pozabijo? Ko znova udari, udarijo nazaj in ga premagajo, še preden povzroči bolezen.

Krištof Dovjak

Fotografski natečaj

»Rastline naše pomladi«

Radi fotografirate rastline? Pravimo, da se narava prebuja spomladi, ko ozelenijo krošnje dreves, ko iz tal začnejo poganjati najrazličnejše rastlinice ter mnoge od njih na pomlad tudi zacvetijo. Res je, rastline so znanilke pomladi, od njih pa je odvisno tudi preživetje vseh živali in ljudi na našem planetu.

Opazujte prebujanje rastlin okoli sebe ter zamrznite njihove zgodbe v navdihujoče fotografije. V naslednji številki bomo objavili podrobnosti fotografskega natečaja **»Rastline naše pomladi«**. Najboljše fotografije bomo nagradili in razstavili v okviru mednarodnega Dneva očarljivih rastlin, **17. maja 2013**.

OD **PIL** JENO DOBRA PONUDBA!

SEDEM ŠTEVILK ZA CENO ŠESTIH + DARILA.

- 15 %
in še
FEBRUARSKA
ŠTEVILKA
BREZPLAČNO!

Prikupna
darila
vse leto!

Marca
testi - priložnost
za odgovore na
vprašanja, ki te žulijo

Aprila
obesek za
mobilnik
s krpico

Maja/junija/julija-avgusta
poster po izbiri bralcev v naravni velikosti

Vsak mesec pa še:
hudi posterji, kartice
najbolj priljubljenih
zvezdnikov in Vesela šola.

**IZKORISTITE UGODNOSTI
OB POLLETJU!**

- 15 % nižja cena**
- prikupna **darila** in koristne **priloge**
- februarska številka **brezplačno (6+1)**

* slike so simbolične

© Mladinska knjiga Založba d.d. Vse materialne avtorske pravice so last Mladinske knjige Založbe d.d.

Naročite še danes: 080 11 08 www.mladinska.com/revije

Odrežite!

NAROČILNICA

☐ **DA**, želim izkoristiti možnost ugodne polletne naročnine, zato **naročam**
revijo Pil od marca 2013 naprej. Naročnina za prvih šest številk znaša
22,32 €, **februarsko številko prejmem BREZPLAČNO.**

PROSIMO, VPIŠITE PODATKE.

Ime in priimek otroka _____
Naslov _____
Poštna št. _____ Pošta _____
*Datum rojstva otroka _____
Ime in priimek plačnika _____
Vpišite sorodstveno razmerje (starši, stari starši ...) _____
Naslov (vpišite samo, če se razlikuje od otrokovega) _____
Poštna št. _____ Pošta _____
*Datum rojstva plačnika _____ *E-pošta _____
*Telefon _____ *GSM _____
Datum naročila _____ Davčna št. _____
Podpis plačnika _____ *neobvezni podatki

Ponudba velja do 15. 3. 2013.

Poštnina
je za vas
BREZPLAČNA!

Poštnina
plačana.
Pogodba št.
278/1/S.

**MLADINSKA KNJIGA
ZALOŽBA**
Služba oskrbe kupcev

1536 Ljubljana

PRODAJNO-PLAČILNI POGOJI Cenik velja do 31. 8. 2013. DDV je zajet v ceno. S podpisom potrjujete, da ste seznanjeni s prodajno-plačilnimi pogoji, ki so navedeni na naročilnici, in da ste bili nanje ob nakupu izrecno opozorjeni, ter dovoljujete, da Mladinska knjiga Založba, d.d., Mladinska knjiga Trgovina, d.o.o., in Cankarjeva založba - Založništvo, d.o.o., z namenom upravljanja pravic iz pogodbenega razmerja in neposrednega trženja vzpostavijo, vodijo in upravlja evidenco z vašimi osebnimi podatki za neomejeno časovno obdobje ter posredujejo te podatke za te namene drugim. Vse navedene družbe zagotavljajo varstvo osebnih podatkov po zakonu, ki ureja varstvo osebnih podatkov. Kadar koli lahko pisno ali po telefonu zahtevate, da v 15 dneh trajno ali začasno prenehamo uporabljati vaše osebne podatke za namen neposrednega trženja ter vas o tem v nadaljnjih 5 dneh obvestimo na naše stroške. ☐ Označite z znakom x, če v prihodnje ne želite prejemati promocijskega gradiva. Naročilo/pogodba se sklepa v slovenskem jeziku. Sklenjena pogodba je shranjena v Službi oskrbe kupcev Mladinske knjige Založbe, d.d., Slovenska 29, Ljubljana. Naročilo na domači naslov bomo vsako leto obnovili, dokler ga ne boste pisno ali osebno preklicali. Preklic velja za naslednje obračunsko obdobje. Pri sklenitvi pogodbe o dobavi časopisov, revij in periodičnega tiska nimate pravice do odstopa od pogodbe za že prejete izvide. Če kupec ne poravnava zapadlih obveznosti v roku, ki je naveden na položnicah, zapade celotna preostala kupnina v takojšnje plačilo ter jo bomo sodno uiterjali z zakonskimi zamudnimi obrestmi, pred tem pa bomo pustili petnajstdnevni rok za poravnavo obveznosti. Družba je vpisana v register pri Okrožnem sodišču v Ljubljani pod številko 1/02643/00, osnovni kapital znaša 5.141.149,22 EUR.

Dragi Dr. Vetko**Nameravamo kupiti kužka in me zanima, kako naj ga naučim, da bo lulal zunaj, saj je to zelo potrebno vedeti! Prosim, odgovori mi !!!!**

Laura, 10 let

Se strinjam, sobna čistoča je res pomembna! Lepo, da že vnaprej razmišljaš o prihodu malega kužka v hišo in o vseh morebitnih zapletih. Res je, da kužki navadno kar hitro ugotovijo, kje je zaželeno, da lulajo, in kje ne, bo pa potrebnega nekaj vztrajanja in predvsem potrpežljivosti. Res ni prijetno brisati lužic po vsem stanovanju. In čeprav mnogo ljudi misli, da obstajajo bližnjice in najrazličnejši pripomočki, jih v resnici ni. Potrebuješ čas in nekaj izkušenj s spremljanjem vedenja pasjega malčka – z njim prav nazorno pove, kdaj bo lulal in kakal, če ga le hočemo razumeti! Za psa je najbolj naravno, da lula in kaka po obroku. Zato ga je treba po hranjenju hitro dvigniti v naročje in nesti ven, na travo, da opravi svoje. Prav tako bo lulal, ko se zbudi – tudi takrat ga je treba hitro dvigniti in nesti ven. Tudi ko se igra, mu pogosto uide. V bistvu je treba biti pozoren na vsakršno vohljanje tal, to je že signal, da bo kmalu nastala lužica. Če ga vsakič »ujamemo«, še preden se polula ali pokaka, bo hitro dojel, da želimo, da to naredi zunaj. Če ga ne vidimo, pa ga ne smemo preveč oštevati in strašiti, zlasti mu ne namakamo smrčka v urin ali kakec, pač pa ga čim prej »po dejanju« odnesemo ven, češ, tukaj je tvoj prostor za opravljanje potrebe.

Lahko ga tudi navajamo, da lula na posebno pleničko, ki jo nato prestavljamo vedno bližje vhodnih vrat in končno ven, na travo, a vseeno vztrajam, da tudi tovrstna potuha ne bo olajšala celotnega postopka učenja. Vedeti pa moraš tudi, da dva meseca star kuža nikakor ne bo mogel držati lulanja več kot nekaj ur, nikakor pa ne kar osem ur, kolikor smo po navadi zdoma. Tako da bo v vsakem primeru potrebna potrpežljivost vsaj do petega ali šestega meseca starosti, ko mu tudi telesno ne bo več problem zadrževati lulanja. Pa veliko uspehov želim; ko enkrat uspe, se zdi, da je bilo prav preprosto, verjemi!

Dragi dr. Vetko!**Moja zlata ribica ima krivo hrbtenico, zato je zmeraj obrnjena navzdol. Kako ji lahko pomagam? Že vnaprej hvala za odgovor!**

Matic, 9 let

Dragi Matic, žal si napisal res malo podatkov o tvoji ribici. Komaj si lahko predstavljam, kakšna bi bila ribica s krivo hrbtenico. Je pa res, da ribice nimajo prav ravne hrbtenice. Če dobro pogledaš zgornji del telesa ribice, lepo sledi loku in hrbtina plavut je nekoliko višje od glave ali repa. Seveda je to pri vsaki vrsti ribic nekoliko drugače, je pa pri denimo zlatih ribicah oblika telesa res značilno in opazno zaobljena. Upam, da govoriš le o tej, naravni obliki hrbta. Sicer je morala ribica doživeti kakšno poškodbo ali pa ima motnjo v rasti. Vsekakor pa – če je živahna in ješčča, nič ne skrbi. Veš, včasih so živali presenetljivo prilagodljive in se ne pritožujejo tako kot mi, pač pa se dobro znajdejo v najrazličnejših okoliščinah.

Živijo dr. vetko!

Tvoja revija mi je zelo všeč, zato ti bom postavila vprašanje. Doma imamo morskega prašička, ki sem ga dobila za rojstni dan od prijateljice. Zato me zanima, zakaj morski prašiček vedno cvili, kadar ga vzamem iz kletke ali ko me ni pri njem. Prosim, če mi odgovoriš. Že vnaprej se ti zahvaljujem.

Ina, 13 let

Ina, če bi cvilil le, ko bi ga vzela v roke, bi rekla, da se ne mara pestovati ali da ga je strah. Ker praviš, da cvili tudi, ko te ni ob njem, pa mislim, da te ima zelo rad in si želi tvoje družbe. Cviljenje je pač način oglašanja morskih prašičkov in zakaj ne bi z njim izražal veselja in navdušenja?

Je objavljeno tvoje pismo?

Da ti bomo lahko poslali nagrado, čim prej pošlji svoje podatke na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana.**

Dragi dr. Vetko!

Zakaj moja psička ponoči ne spi!!!!???

Tia, 6 let

Tia, ne vem, koliko je tvoja psička stara niti kakšnih navad se je navzela. Večini psov je povsem normalno, da spijo, kadar spijo tudi njihovi lastniki. Če te ponoči budi in se hoče igrati, ti pa ji vedno ustrežeš, seveda ni dojela, kaj od nje želiš. Psički je treba jasno povedati, da je noč namenjena počitku, in ne venomer popuščati njenim željam. Najbolje je, da jo ponoči povsem ignoriraš in se delaš, da je sploh ne slišiš. Verjemi, prav hitro bo dojela, da s svojimi prošnjami ne doseže ničesar, in te bo pustila spati. Če ji bodo šle po glavi kake vragolije, na primer grizenje pohištva ali lajanje, pa jo moraš primerno opozoriti (seveda brez uporabe sile!), da tako vedenje ni sprejemljivo. Morda bi jo poskusila v tem primeru navaditi na prenočevanje v posebnem boks za pse. Najbolje je, da se o uporabi le-tega posvetuješ s strokovnjakom za vedenje psov.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Imaš vprašanje?

Pošlji ga na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali na moj.planet@mkz.si. Objavljena vprašanja za dr. Vetka bomo nagradili!

Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

VARUJEM OKOLJE

Pri varčevanju z energijo mislimo na vso energijo, ki jo uporabljamo v svojih domovih in pri svojem vsakdanjem delu. Vpliva električne energije na svet, v katerem živimo, se ne zavedamo do takrat, ko nam je zmanjka. Tudi to, da so radiatorji topli, je za mnoge nekaj samoumevnega. Za naše starše pa je pokrivanje stroška za ogrevanje pogosto velik stres. Kako lahko varčujemo z energijo in zmanjšamo stroške?

6. del: Varčujem z energijo

Ugasni in izklopi

Aparati naj bodo prižgani samo takrat, ko jih uporabljamo. Ko spečeš biskvit, pečico ugasni. Ko nehaš gledati televizijo, jo ugasni. Ko zapustiš prostor, ugasni luč. Ko se boš navadil tega, poišči aparate, ki še vedno svetijo. Tudi za gorenje majhne rdeče lučke še vedno porabljajo elektriko. Izklopi jih, potegni vtičnice iz vtičnic, loči jih od omrežja. Ko ugasnejo vse lučke, aparati ne bodo porabljali energijo.

Poiščimo velike in skrite porabnike

Veliki porabniki elektrike v naših domovih so hladilniki in zamrzovalniki. Te naprave stalno delujejo. Veliki porabniki so tudi aparati, ki segrevajo zrak in vodo – kaloriferji, pomivalni stroji, kuhinjske pečice, grelci vode, infra grelci v kopalnicah. Ne pozabimo na občasne porabnike, ki jih puščamo prižgane, ker nanje pozabljamo – luči, računalnike, televizorje. In razkrijmo ugasnjene aparate, ki jim lučke po izklopu še vedno gorijo – TV-sprejemnik, monitor, mikrovalovna pečica, DVD-snemalnik in številne druge.

Iskanje sodobnih alternativ

Sodobna tehnika nam omogoča, da z elektriko lažje varčujemo. Lahko uporabljamo luči na senzor, ki se po našem odhodu iz prostora ugasnejo. Obstajajo časovna stikala, ki aparat ob določeni uri izklopijo. Lahko uporabimo razdelilnike z vgrajenim stikalom. Z enim klikom tako hkrati izklopimo veliko aparatov. Varčne sijalke naj zamenjajo stare potratne žarnice, novejši gospodinjski aparati pa energijsko potratne stroje.

Spremembe naših navad

Pri peki električno pečico ugasimo, preden je pecivo spečeno. Notranjost bo ohranila temperaturo, če pustimo vrata zaprta. Na električnem štedilniku kuhajmo v pokritem loncu in štedilnik izklopimo predčasno. Ko se učimo, imejmo prižgano majhno namizno luč. Ne potrebujemo luči, ki osvetljuje celotno sobo. Veliko prihranimo tudi, če perilo sušimo na zraku in ne v sušilnem stroju.

ILUSTRACIJE: DAMIJAN STEPANČIČ, FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Ogrevanje pozimi, hlajenje poleti

Nikoli nismo zadovoljni, kajne. Nekateri bi pri 20 stopinjah že vklopili klimatske naprave, drugi bi v peč naložili še kakšno poleno. Res je, različni smo si, zato pa si lahko pomagamo z izbiro svojih oblačil. Zmrznjeni oblecite kakšno majico ali pulover več, ta vroči pa skačite v kratkih rokavih. Oboji bomo zadovoljni, energije pa za to ne bomo porabljali.

Večina elektrike nastane iz fosilnih goriv

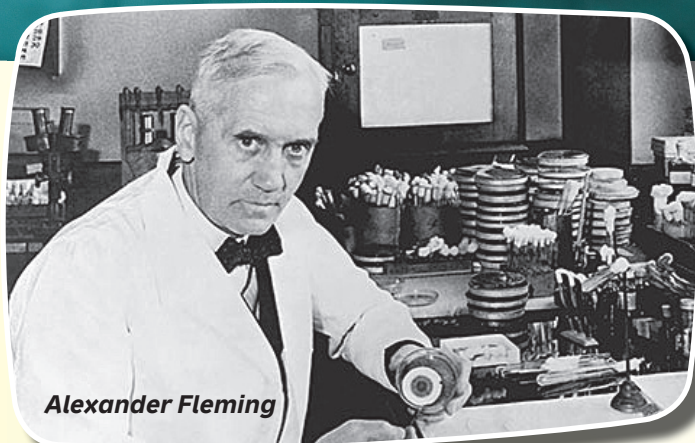
Ogrevamo se lahko z električnimi aparati (peč, radiator, kalorifer, infra grelec), s pečmi na les, nafto ali plin in na kakšen bolj sodoben način (s toplotno črpalko, geotermalno energijo). Pri proizvodnji elektrike ali kurjenju proizvajamo izpušne pline in odpadke. Spuščamo jih v ozračje in okolje ter s tem onesnažujemo. Res je, da elektriko lahko proizvajamo tudi na bolj zelen način, ampak tega je trenutno še zelo malo in vsi uporabljamo elektriko iz elektrarn. Večina elektrike v Sloveniji še vedno nastaja v termoelektrarnah iz premoga in drugih fosilnih goriv.

Je možno varčevanje s toploto?

Seveda. Prostore ogrevajmo takrat, ko smo doma in ko smo budni. Ponoči ogrevanja ne potrebujemo, raje si oblecimo toplo pižamo in se pokrijmo z debelo odejo. Z ventili na radiatorjih uravnavajmo temperaturo v prostorih. V kopalnici potrebujemo toplejši radiator, v spalnici srednje toplega, garaže pa ne ogrevamo, saj avta ne zebe. Če se ti zdi v sobi prevroče, izklopi radiator, ne odpiraj oken. Zračimo pa tako, da za zelo kratek čas odpremo okno na stežaj. Da ne bomo metali polen skozi okno.

Penicilin

Alexander Fleming

Penicilin so pravzaprav odkrili povsem po naključju. Leta 1928 je škotski bakteriolog Alexander Fleming vzgojil kulturo bakterij, ki je do njegove vrnitve s poletnih počitnic postala plesniva. Hitro je ugotovil, da je kultura bakterij v bližini gliv plesnivk povsem izginila.

Kaj se je zgodilo? Plesnivke so razbohotene bakterije povsem pokončale. Fleming je snov, ki je v gojišču pokončala bakterije, nato osamil in jo poimenoval penicilin.

Desetletje in tisočletja

Med nadaljnjim preučevanjem je Fleming spoznal tudi to, da penicilin pokonča le določene kulture bakterij, na druge bakterije pa nima posebnega učinka. Fleming je svoja do-gnanja objavil v znanstvenih glasilih, in vendar je preteklo skoraj desetletje, ne da bi znanstvena pa tudi širša javnost njegovo delo opazila ali poiskala njegovo uporabno vrednost. Protibakterijsko učinkovanje določenih plesnivk so sicer poznali in v zdravstvene namene uporabljali že pred nekaj tisočletji. Stari Egipčani so vnetja blažili s protibakterijskimi izvlečki, vse od antike dalje so rane celili z uporabo

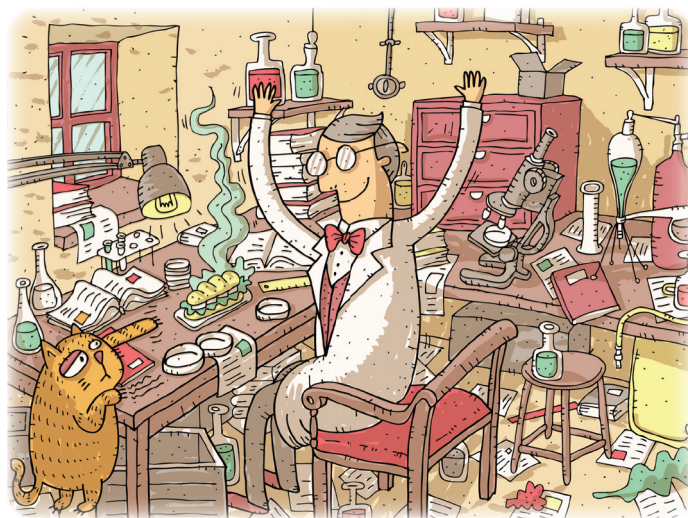

plesnivih povojev, ki so preprečevali vnetja, v 19. stoletju pa so celo opravili vrsto uspešnih poskusov na živalih. In vendar znanost ni kazala večjega zanimanja za te dosežke.

Nuja

Šele leta 1938 sta britanska farmakolog Howard W. Florey in biokemik Ernst B. Chain docela in dosledno raziskala bakterijam škodljivo učinkovanje gliv plesnivk, tudi penicilina. Šele v njih kliničnih poskusih se je razkril ves potencial terapevtskega učinka penicilina. Povpraševanje po učinkovitih zdravilih se je zaradi 2. svetovne vojne seveda zelo povečalo, kar je dalo velik zalet tudi raziskavam antibiotikov. In vendar je penicilin vse do 50. let preteklega stoletja ostal prejkone redko dostopno zdravilo, tudi zaradi drage izdelave. No, leta 1945 so Fleming, Chain in Florey za odkritje, ki označuje mejnik v zgodovini medicine, povsem zaslužno prejeli Nobelovo nagrado.

ILUSTRACIJA: JAKA VUKOTIČ

ali
veš...

... da so številni bakterijski sevi dandanes odporni proti penicilinu? To sili medicinsko industrijo, da razvija vedno nove antibiotike. Za zdaj so mutacije, ki omogočajo odpornost bakterij, redke. Ko penicilin iztrebi neodporne bakterije, se tiste, ki so odporne, še bolje in hitreje množijo. In krog je sklenjen, če ni že začaran.

Da Vinci Learning

FOTOGRAFIJE: WIKIPEDIA, SHUTTERSTOCK

ZA VEČ O PENICILINU PREKLOPITE NA PROGRAM DA VINCI LEARNING.

KULTURNI BAZAR
2 0 1 3

 cankarjev dom

KULTURA SE PREDSTAVI

Otroke, mlade in vse, ki vas zanima kultura, vabimo na **peti Kulturni bazar**, v torek, 12. marca 2013, med 9. in 20. uro v Cankarjevem domu, Prešernova cesta 10, Ljubljana.

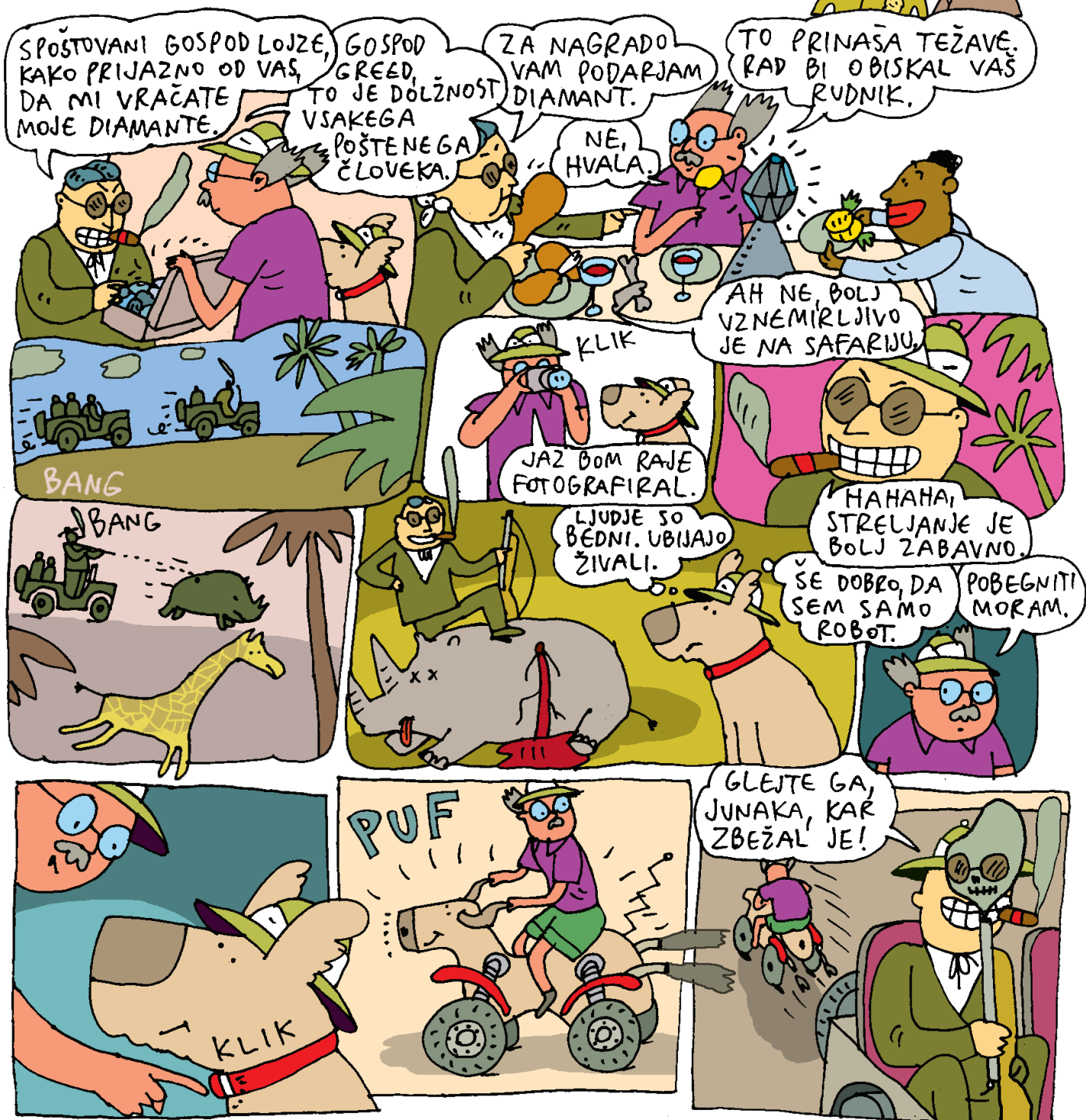
Za vse obiskovalce **vstop prost!**

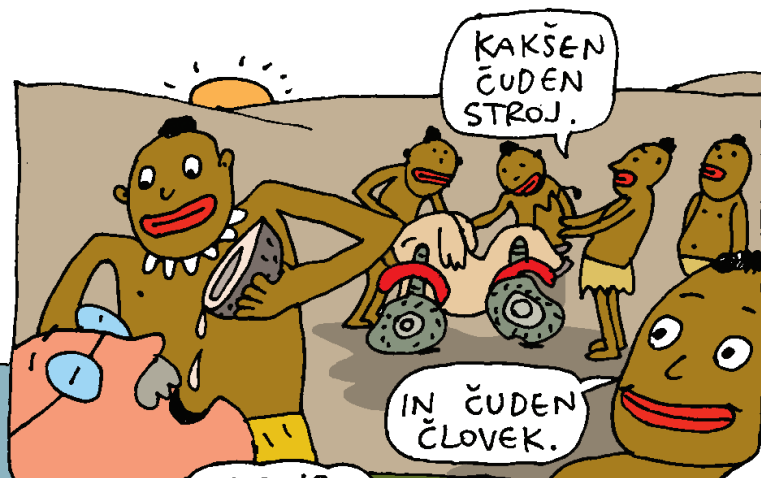
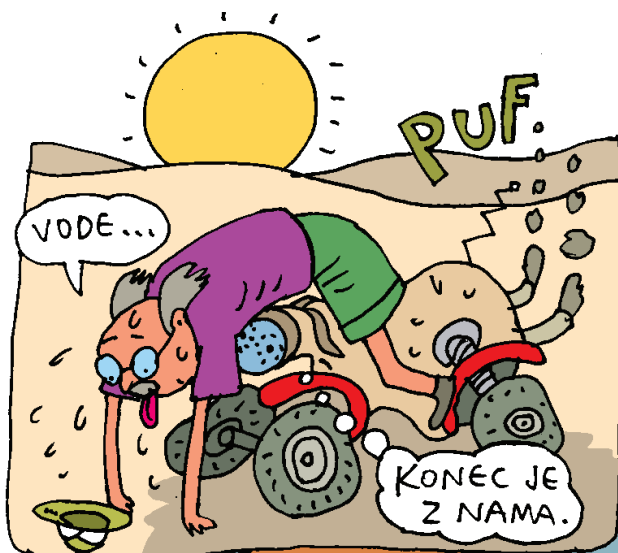
Vabilo in program si ogledajte na spletni strani **www.kulturnibazar.si**.

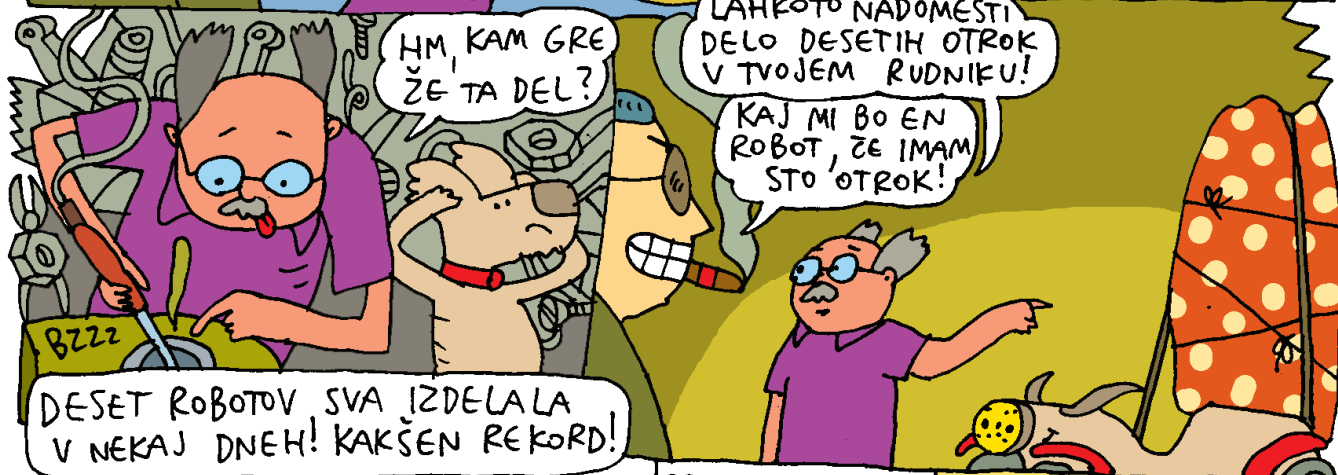
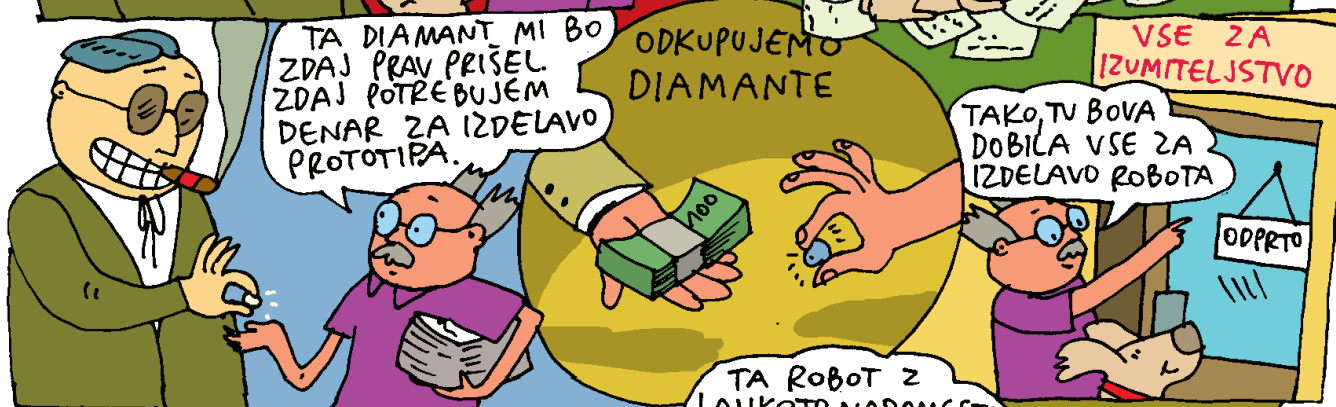
SAFARI V AFRIKI

6.del

LOJZE IN PETERŠILJ

Potepanja
po
Sloveniji

Kropa

Trdo življenje žebelarjev

Za Kropo so pravili, da leži na koncu sveta, toda kroparski žebliji so bili znani daleč naokoli. Uporabljali so jih tudi za izdelavo beneških ladij. Kropa je ujeta med visoke stene, zato v nekatere konce doline sonce ne posije cele štiri mesece. Toda imela je vse, kar potrebujeta železar in kovač: železovo rudo, les in vodo. Danes v Kropi žebeljev ne kujejo več. Tamkajšnji mojstri zadnjih sto let slovijo kot izvrstni umetnostni kovači.

70 centimetrov dolge žeblje so uporabljali pri gradnji jezov in mostov.

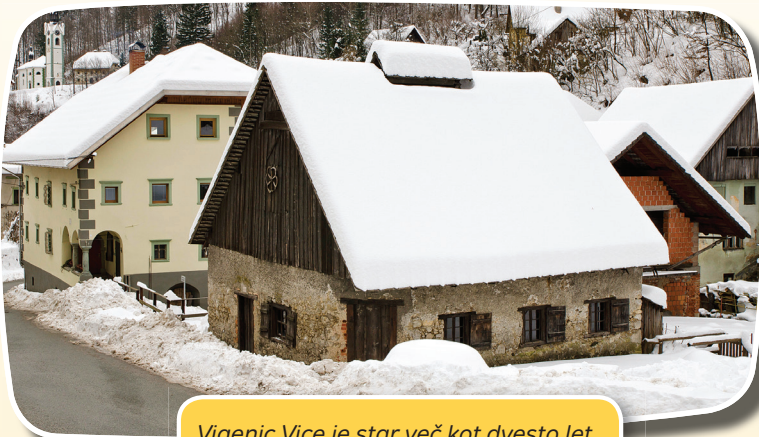
Rudarstvo, oglarstvo, železarstvo in žebelarstvo

V dolino ob reki Kroparici so se ljudje naselili pred petsto ali šeststo leti. Vedeli so, da je planota Jelovica bogata z železovo rudo. Izkopavali so jo v dnevnih kopih, ni jim bilo torej treba kopati rudniških rovov. Železo so topili v fužinah: kratka rečica Kroparica je poganja-

la vodna kolesa, ta pa zračne mehove, s katerimi so podpihovali ogenj in talili železo. Za kurivo so imeli oglje, in tudi tega je bilo na pretek. Oglarstvo je na gozdnati Jelovici cvetelo. Skoraj vse železo, ki so ga pridobili, so porabili za izdelavo žebeljev.

Vigenjc Vice

Pred dvesto leti sta bili v Kropi dve fužini in kar devetnajst vigenjcev – kovačnic. Obe fužini so porušili, še danes pa si lahko ogledamo več kot dvesto let star vigenjc Vice. Tam nam je Jože Eržen pokazal tudi, kako so kovali žeblje. V vigenjcu so tri ognjišča in za vsakim je delalo po šest žebelarjev. Ker so imeli tudi pomočnike, z njimi pa so bile na delu cele družine, je bilo včasih v prostoru tudi 30 ali 35 ljudi!

Vigenjc Vice je star več kot dvesto let.

Žebtljar pri delu v vigenjcu

Zabavale so jih ptice pevke

Lastniki vigenjcev so bili bogati fužinarji – fužinski go-spodje. Žebtljarji, ki so bili pri njih zaposleni, so živeli v velikih fužinskih hišah. Klnarjeva hiša je danes Kovaški muzej. V pritličju je imel fužinar poslovne prostore, v prvem in drugem nadstropju je žvela njegova družina. V podstrešnih izbah pa so se stiskali fužinarjevi delavci – v eni hiši je tako živelo več kot trideset ljudi. Edina večerna zabava izmučenih kovačev je bilo ptičje petje. V nobenem stanovanju ni smela manjkati ptica, v nekaterih je bilo tudi po dvajset kletk!

Rudarji so živeli v skromno opremljenih izbah.

Kuhali so nad ognjiščem v vigenjcu.

Od rude do žebtlja

Vodno kolo je gnalo meh, ta pa je po ceveh na ognjišča vpihoval zrak. Tako je bil ogenj dovolj močan, da so na njem razžarili daljše palice. Iz njih so s samo nekaj udarci oblikovali najprej konico, potem pa oblikovali še glavico. Kovali so več kot sto različnih vrst žebtljev. Najmanjši so bili dolgi manj kot dva centimetra, takih je moral kovač sam narediti 2000 na dan. Najdaljše žebtlje, dolge 70 centimetrov, so kovali trije ljudje – mojster in dva vajenca. Samo najboljši mojstri pa so znali kovati žebtlje za težko zimsko obutev.

Enolično življenje ob zvoku kladi

Življenje kovačev je bilo trdo. Kovati so začeli že kot otroci, pri devetih ali desetih letih. Delale so tudi ženske. Za nakovalo so se vrnile že deset dni po porodu. Tako so tudi novorojenčki čas preživljali v vigenjcu. Kašo ali žgance so kuhali kar nad kovaškim ognjiščem. Garali so po šestnajst ur dnevno, prosti so bili samo ob nedeljah. Njihovo življenje je bilo tako »dolgo« le trideset ali petin-trideset let.

PELJI STARŠE NA IZLET!

Kovaški muzej Kropa
www.muzeji-radovljica.si

TIC Radovljica
www.radolca.si

Maketa fužine v Kovaškem muzeju

V Kropo – na konec sveta?

V ta gorenjski kraj lahko pridemo tudi s primorske strani, po ovinkasti poti, po kateri so nekoč tovorili žebtlje proti Benetkam: po Baški grapi in dolini Selške Sore, potem pa čez Dražgoše in Jamnik. Ob reki Kroparici je poleti prijetno hladno, že prej kot čez en mesec pa bo živahno na predvečer gregorjevega – praznika, ko se ptički ženijo. 11. marca v gorenjskih železarskih krajih »vržejo luč v vodo« – po reki spustijo barčice s svečkami in tako pozdravijo pomlad.

Matej Zalar

Kropa

1. Tvoja simpatija se spotakne in pogrne po tleh. Očitno je kar hudo, ker se ne pobere takoj.

- ★ ★ Najbrž ji je nerodno. Čim bolj neopazno pristopim k njej in ji pomagam.
- ★ Veličastno pristopim, da ja vsi vidijo, in ji ponudim roko, da se pobere.
- ★ ★ ★ Na ves glas se zakrohotam. Le tako drugim ne bom izdal, da sem vanjo.

2. V šolo prineseš piškote.

- ★ ★ ★ Piškote ponudim vsem razen simpatiji, da si ne bo kdo kaj mislil.
- ★ Vsem se pohvalim, kako dobri so, potem jih najprej ponudim simpatiji.
- ★ ★ Posebej zanjo, da jo pocrklijam. Dam ji jih, ko sva na samem.

Kakšen d

Februar velja za mesec zaljubljenecv, zato smo vam pripravili test, s katerim lahko preverite, kakšni dvorljivci ste. Ker imamo planetovci radi živali, ugotavljamo, ali ste našopirjeni kot pav, zagovedni kot govedo ali kavalirski kot labod. No, zaradi poimenovanj nikar ne bodite užaljeni – malo smo se pošalili, poleg tega pa nič ne škodi, če se znate na svoj račun pošaliti tudi vi. Lahko pa iz rezultatov zase izluščite najboljše in se potrudite, da boste bolj kavalirski.

3. Na poti iz šole zagledaš, da simpatija nosi težak paket.

- ★ ★ ★ Delam se, da je ne vidim, in smuknem mimo.
- ★ ★ Prijazno jo pozdravim in vprašam, ali ji lahko pomagam.
- ★ Poženem se k njej in že od daleč kričim: »Tole je zate pretežko, bom jaz!«

Simpatijavec si?

4. Starši ti kupijo novo elektronsko napravo, za katero veš, da si jo želi tudi tvoja simpatija.

- ★ Z napravo ponosno koračim simpatiji pred nosom.
- ★★★ Pred sošolci omalovažujoče izjavim: »Ona je pa še nimala!«
- ★★ Simpatiji ponudim, da ji napravo kdaj posodim.

5. Kako simpatiji pokažeš, da ti je všeč?

- ★ Ljubezen razglasim s čim več pompa.
- ★★ Kaj lepega ji rečem ali naredim.
- ★★★ Ji ne. Mi je preveč nerodno.

Barbara Jarc

Od 5 do 8 zvezdic PAV

Očitno se pred simpatijo precej šopiriš. Vse mora biti velikopotezno — pred njo se rad izprsiš in pohvališ, da kaj znaš ali imaš, všeč ti je, če drugi vidijo, kako pozoren si do nje. Takšen si kot pav, ki pred pavico pokaže svoje perje. Pa je to tvoji simpatiji všeč? Poskusi kdaj njo postaviti pred sebe, naj ti sama pove, kaj ima rada. Najbrž bo potem raje v tvoji družbi.

Od 9 do 12 zvezdic KAVALIR

Do simpatije si pravi kavalir. Izraz izhaja iz tuje besede za konjenika, torej nekoga, povezanega s konjem. A nikakor nočemo reči, da se ti vedeš kot konj, so pa, recimo, kavalirski labodi, ki nežno plešejo s svojo družico. Kavalirji so bili tudi vitezi, ki so spoštljivo ravnali s svojimi izbrankami. Tak pristop je ljudem običajno najbolj všeč, zato le pogumno naprej!

Od 13 do 15 zvezdic ZAGOVEDNEŽ

Ti misliš, da je simpatija nad tvojim vedenjem očarana? Sploh lahko ugane, da ti je všeč? Ignoriraš jo, se iz nje delaš norca ..., da drugi ne bi ugotovili, da si vanjo. Takšno vedenje običajno označimo za zagovedno — in ja, izraz je povezan z govedom. Daj, poskusi biti bolj prijazen. Simpatiji bo gotovo bolj všeč, pa še vedno ni nujno, da te bo kdo razkrinkal!

sive
celice

Križanka

Ugani, kaj je na fotografijah, in do konca reši križanko.
V obarvani vrstici najdeš zanimive živali.

Namig: VAPITI – jelen v Severni Ameriki

				SESTAVIL JOŽE PETELIN	1	2
				VIKTOR ČERNE		
				3		
		4	NI VSE ZLATO, ... SE SVETI!			
		5				
6						
MAIHEN SOM						
25. IN 16. CRKA						
MAČKAM PODOBNE ŽIVALI, CIBETOVKE						
NASAD OLJK						

Sestavil: Jože Petelin

Besedo iz obarvane vrstice napiši na dopisnico in jo pošlji najpozneje **do 28. februarja 2013** na naslov: **Moj planet, 1536 Ljubljana**. Ne pozabi pripisati svojih podatkov. Med pravnimi odgovori bomo izžrebali **2 nagrajence**, ki bosta prejela knjigo **Čudoviti lisjak**. Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Imeni nagrajencev bosta objavljeni na internetni strani www.mladinska.com/mojplanet in v marčni številki Mojega planeta.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Kdo sem?

nagradno
vprašanje

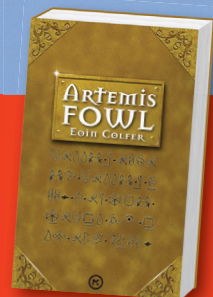

Pravijo mi tudi *ptica dveh poletij*; konec poletja se odpravim z gnezdišč na Arktiki in poletim do Antarktike, kjer me pričaka južno poletje (ki seveda ni tiste vrste poletje, pri katerem zaradi vročine bežiš v senco). Ko se poletje tam izteče, se vrnem proti severu, pri čemer naredim še velik ovinek čez Atlantski ocean. Med lovom na poletja sem tako postala vrsta, ki preživi največ časa na sončni svetlobi. Sem tudi rekorderka med selivkami: v enem letu preletim vsaj 40.000 kilometrov, se pa najdejo celo takšne, ki preletijo 70.000 kilometrov! Velika sem kakšnih 35 centimetrov. Med odraslimi samci in samicami ni večjih razlik. Za ptico dočakam častitljivo starost: tudi nad trideset let – večinoma sem v zraku. Tam se tudi parim. Hranim se z manjšimi nevretenčarji, žuželkami, ko letim nad morjem, pa lovim ribe. Gnezdim v kolonijah na kopnem. Par je skupaj vse življenje. Ko samica vali, jo samec hrani, skrb za mladiče si deliva. Ker je gnezdo kar navadna vdolbina v tleh, jajca in nato mladiče zakamufiram. V obrambi mladičev sem zelo napadalna, zato mi včasih celo uspe odgnati kakšno lisico, mačko ali roparsko ptico. Ljudi pa po navadi pač ne ... Me prepoznaš?

Jasna Merc

Odgovor napiši na dopisnico in jo pošlji najpozneje **do 28. februarja 2013** na naslov: **Moj planet, 1536 Ljubljana**. Ne pozabi pripisati svojih podatkov. Med pravnimi odgovori bomo izžrebali **nagrajenca**, ki bosta prejela **knjigo Artemis Fowl**. Več o pravilih za sodelovanje, varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Ime nagrajencev bo objavljeno na internetni strani www.mladinska.com/mojplanet in v marčni številki Mojega planeta.

Ljubezen je skoraj vse

Vsakdo ima svojo predstavo o tem, kaj pomeni dobro skrbeti za žival. Da bi vsem živalim zagotovili dostojno življenje z vsaj osnovno oskrbo, smo pred več kot desetimi leti sprejeli Zakon o zaščiti živali. V njem je opredeljeno, na kakšen način smo čisto vsi dolžni zaščititi življenje, zdravje in dobro počutje živali v svoji okolici. Da bi se čim boljše godilo hišnim ljubljencem, pa smo leta 2005 sprejeli še Pravilnik o zaščiti hišnih živali. Ga poznaš?

Tam piše, da mora skrbnik hišnih živali storiti vse potrebno, da zagotovi dobro počutje živali, ki so v njegovi oskrbi, in preprečevati vzroke, ki lahko povzročajo bolečine, poškodbe, bolezni ali motnje v obnašanju živali. Pri tem mora svojemu hišnemu ljubljencu zagotoviti ustrezen bivalni prostor, hrano in vodo, veterinarsko oskrbo, dovolj gibanja in varnost.

Ljubo doma, kdor ga ima

Nekatere pasme psov so navajene živeti zunaj hiše. Postaviti jim moramo dovolj velik pesjak z uto, ki jih varuje pred mrazom, vročino in padavinami. Pesjak postavimo na mestu, kjer je na voljo dovolj dnevne svetlobe. Ta prostor mora biti zračen in redno čist. Odlično je, če pesjak z uto postavimo na takem mestu, kjer ima pes dovolj miru za počitek, obenem pa lahko spremlja, kaj se dogaja v njegovi okolici. Če je naš ljubljenc primeren za bivanje v stanovanju, mu priskrbimo primerno ležišče (pes, muca) oziroma kletko z ležiščem (dihur, hrček, morski prašiček ipd.).

Kakšna je kakovostna hrana?

Dober nasvet o tem, katero hrano izbrati za svojega ljubljénčka, lahko dobimo pri veterinarju, v trgovini za živali, zavetišču in pri članih društev za zaščito živali. Kakovostna hrana iz specializiranih trgovin je po navadi nekoliko dražja od tiste, ki jo kupimo v trgovinah z živali, vendar nam zagotavlja, da bo naša žival dlje časa zdrava in v dobri kondiciji. S tem pa si prihranimo marsikateri veterinarski strošek. Odraslim mačkam napolnimo skledico s hrano dvakrat dnevno, psom pa enkrat do dvakrat dnevno. Dihurji in morski prašički naj imajo hrano na voljo ves dan, priboljške pa vsem ljubljénčkom ponudimo po potrebi. Najbolje je, da jih že v začetku vključimo v vzgojo svojega ljubljénčka. Vse živali morajo imeti vedno na voljo pitno vodo.

Kdaj k veterinarju?

Četudi smo ljubljénčka posvojili v zavetišču ali poznamo njegov izvor, je dobro, da se v začetku odpravimo z njim k veterinarju. Tam preverimo, ali je naša žival zdrava, in izvedemo, kdaj in katera cepljenja so nujna. Prav tako se spoznamo z veterinarjem, ki nam bo pomagal pri skrbi za zdravje in dobro počutje naše živali. Če naš ljubljénček potrebuje dodatne preglede ali bolj zahtevne posege, je dobro poiskati veterinarsko kliniko, specializirano za male živali. Tudi v tem primeru je pametno poiskati nasvet tistih, ki imajo z oskrbo živali veliko izkušenj.

Neželeno razmnoževanje

Med temelje zaštite živali spada tudi preprečevanje kotitve neželenih mladičev, za kar najbolje poskrbimo s sterilizacijo oziroma kastracijo živali. Pri sterilizaciji samic gre za kirurško odstranitev jajčnikov in maternice, pri kastraciji samcev pa za odstranitev mod. Ljubljénček po posegu, ki ima številne pozitivne učinke na njegovo zdravje, ne more imeti mladičev. Glede na to, da je v slovenskih zavetiščih vsako leto na tisoče zapuščenih živali, ki jim ne moremo najti primernega doma, je bolje, da se novim leglom mladičev izognemo. S sterilizacijo oziroma kastracijo živali poskrbimo za njen mir in zadovoljstvo, saj naš ljubljénček izgubi močno željo po parjenju, kar pri osamitvi živali žal ne velja in je žival v tem primeru pod stresom.

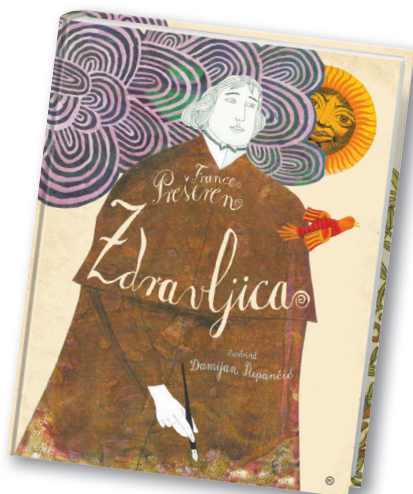

Živalim neskončno veliko pomeni, da jih imamo radi. Kljub temu zgolj ljubezen ni dovolj za njihovo zdravo in prijetno življenje. Prav zato si bomo naslednjič podrobneje pogledali še, kako vzgajati žival in kako poskrbeti za njeno varnost. Do takrat pa imejmo svoje živalske prijatelje radi in poskrbimo zanje, kot najbolje znamo.

France Prešeren

ZDRAVLJICA

Iz zbirke
Velike slikanice

Le kdo ne pozna Prešernove *Zdravljice*? Hvalnica veselju do življenja, miru, svobodi in sožitju med ljudmi je izšla v knjigi, kakršne v Sloveniji še nismo videli. Damijan Stepančič je ustvaril pravo umetnino. Vsako kitico spremljajo bogate in čisto posebne ilustracije na dveh straneh, kakršnih v berilih ali učbenikih še niste videli. Slikanica je primerna za vse generacije.

Damijan Stepančič je za svoje delo prejel mnogo nagrad. Bralci Mojega planeta pa ga poznate po hudomušnih ilustracijah in stripih.

Timo Parvela

ELA IN PRIJATELJI 1

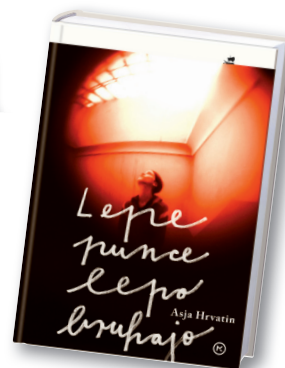
Iz zbirke
Pisanice

Zbirka nenavadnih dogodivščin navihane prvošolke Ele in njenih sošolcev bo navdušila predvsem bralce, ki se radi smeji. V Elinem razredu se dogajajo same nenavadne stvari, zelo pomembno vlogo pa ima učitelj, ki dobiva sumljiva pisma. Kot vsi učitelji se trudi obvladati bistre in samosvoje prvošolce, a mu to velikokrat ne uspe.

Timo Parvela je eden najbolj priljubljenih finskih pisateljev. Za zgodbo o Eli je bil uvrščen na častno mesto IBBY.

Asja Hrvatin

LEPE PUNCE LEPO BRUHAJO

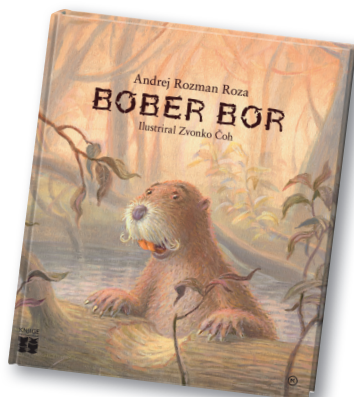
Iz zbirke
Odisej

Že naslov knjige nam pove, da ne gre za kakšno sladko ali romantično zgodbo. Avtorica se loteva problematike, s katero se srečuje veliko mladih – motnje hranjenja. Opisuje stiske dekleta, ki je telesno vedno šibkejše. Bolezen je načela odnos med sestrico, mamo in prijateljico. Junakinja mora sprejeti odločitev. Predaja ali boj?

Asja Hrvatin je mlada pisateljica, ki jo poznamo po prvencu *Od RTM do WTF*.

Andrej Rozman Roza

BOBER BOR

Iz zbirke
Knjige za vsakogar

Veličastna pustolovščina o bobru Boru, ki se v živalskem vrtu počuti dolgočasnega in utesnjene- ga, zato izkoristi prvo priložnost in pobegne iz živalskega vrta. A življenje na svobodi prinaša šte- vilne nevarnosti in tudi Bor mora prestat marsikatero preizkušnjo, da bi se stvari srečno iztekle. Knji- go je ilustriral večkrat nagrajeni Zvonko Čoh.

Cena knjige je samo 5 evrov.

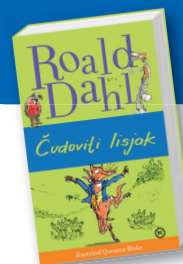
INFORMACIJE IN NAROČANJE:
080 12 05 ali **www.emka.si**

NAGRAJENCI IZ JANUARSKE ŠTEVILKE REVije MOJ PLANET

SIVE CELICE – ŽIVALSKA IZPOLNJEVANKA

Iskana beseda: **PAJEK**.

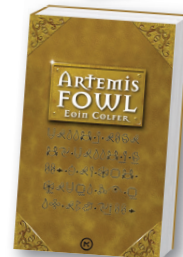
Knjigo Roalda Dahla Čudoviti lisjak prejmeta **Ema Pikelj** iz Čemšenika in **Janez Rejc** iz Sežane.

NAGRADNO VPRAŠANJE – KDO SEM?

Pravilni odgovor: **MORSKI SLON**.

Knjigo Artemis Fowl prejmeta **Ana Žontar** iz Litije in **Gaja Pariš** iz Domžal.

PASJI KVIZ

Pravilni odgovor: **SPREHODI**.

Knjigo 5 prijateljev prejmeta **Lenart Jonke Grabner** iz Črne na Koroškem in **Nika Tranšek** iz Gorice pri Slivnici.

Nagrade bomo poslali po pošti. **Nagrajencema iskreno čestitamo!**

KUPON ZA SODELOVANJE PRI NAGRADNIH IGRAH, PISMIH BRALCEV, DR. VETKU IN NAGRADNIH NATEČAJIH V REViji MOJ PLANET

Kupon izrežite po oznaki in nalepite na dopisnico. Pošljite jo na naslov **Mladinska knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, Ljubljana, revija MOJ PLANET**.

Podpisani _____,
(ime in priimek)

(naslov in pošta)

se strinjam, da moj otrok _____,
(ime, priimek in starost otroka)

sodeluje v natečajih, pri nagradnih nalogah, nagradnih vprašanjih za dr. Vetka, pismih bralcev in drugih nagradnih natečajih, razpisanih v tej reviji, ter da se v reviji objavijo otrokov izdelek in njegovo ime in starost.

Datum _____

Podpis _____

S podpisom dovolite, da Mladinska knjiga Založba, d. d., za izvedbo nagradnega natečaja (in/ali nagradnih iger) in objavo podatkov o nagrajencih vodi, vzdržuje in upravlja evidenco z vašimi osebnimi podatki in podatki vašega otroka za časovno obdobje 5 let, s podatki o preostalih udeležencih v zgoraj navedenih nagradnih igrah ali natečajih pa do njihovega izteka. Sodelujočim v natečaju in pri nagradnih nalogah je zagotovljeno varstvo osebnih podatkov po zakonu, ki ureja varstvo osebnih podatkov.

vaša
pošta

MOJ PLANET
1536 Ljubljana

mojplanet

Dragi Moj planet!

Ste moja najljubša revija zato, ker pišete o živalih, ki so meni najbolj všeč. Komaj čakam na novo številko Moj planeta. Ko vzamem v roke Moj planet, takoj preberem prvič "Dr. Vetka", "Moj Test" ter "Vaše poste". Zelo so mi všeč tudi ostale rubrike kot so: avdije, Da Vinci Learning, planetov strip, človeško telo, sesalci... Moja najljubša žival je mačka, zato bi prosila, če bi lahko objavili kaj o mačkah (kako skrbimo za njih, planete...). Zelo mi je všeč tudi 1. del posterja tukaj, ker sem namreč sama glasovala zanj. Od mojega planeta se veliko naučim. Hvala že vnaprej.

Vaša zvesta bralka,
Katerina Trpkovska, 11 let
Majakovci.

DRAGI MOJ
PLANET,

komaj čakam, da dobim tvojo revijo, sedem let sem jo prebrala, ne ozirom v tople odevi, letem Moj planet gledam skozi okno, kako snovi. Najraje berem o živalih. Predvsem o pticah. Zelo rada imam rokolet. Borim vas, da bi objavili poster za njimi.

Dragi Moj Planet

Res si želim izvedeti več o divjih in domačih živalih. Najbolj bi se veselila če bi izvedel več o prihi, mačkah, papigah in ribah. Želim ti vsele praznike in srečno novo leto 2013.

STRAŽA, 28.12.2012

8 Let
Škrlbec Eva

ZELO RADA BEREM REVIO MOJ PLANET IN KOMAJ ČAKAM, DA IZIDE NOVA ŠTEVILKA! NAJRAJE IMAM ČLANKE O ŽIVALIH, PREDVSEM O MEDVEDIH. ŽELIM SI ŠE KAKŠEN POSTER O HRČKIH, DRUGAČE PA SI SUPER!!! POZDRAVLJAM VSE V UREDNIŠTVU IN SE NAPREJ BODI TAKO DOBRA REVUIJA!

LARA 11 LET

Hvala za vaša pisma, pohvale in predloge, ki jih tako pridno pošiljate!

MOJA ŽIVALSKA ZGODBA

Vabimo te, da nam **opišeš, narišeš ali fotografiraš** kakšno doživetje z živaljo, ki se ti je še posebej vtisnilo v spomin. Lahko gre za hišnega ljubljence, divjo žival, naključno srečanje ... Objavljene prispevke bomo nagradili. Pošlji jih na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**. Ne pozabi pripisati svojih podatkov.

Ema Pikelj nam je poslala zgodbi o srečanju z labodom in o lisici na cesti, ki jo tudi objavljamo.

LISICA NA CESTI

Bila je temna noč. Zaskrbljeni smo bili in deli potovanja. Bilo je na lepem pa zagledam lisico, ki se gnetla na cesti. Postopoma sem se, čez kaj časa, tam, kjer lisica je, da nisem naprej in nisem se ničesar. Zelo mi je bilo, ker nisem mogel fotografirati, saj mi ni bilo ničesar. Lisica je bila na cesti, kjer pa so vsi poslušali lisico, kar nisem mogel. Čez se nisem ničesar.

Uma in Manja, vajini pismi objavljamo na www.mladinska.com/mojplanet.

Na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet pa lahko odslej tudi **pišete dr. Vetku**, zastavite vprašanje, sporočite svoje mnenje ter **glasujete za poster**.

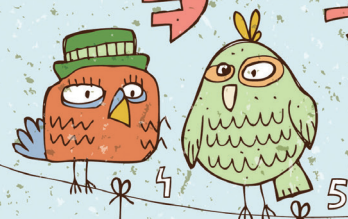
V reviji objavljena pisma, fotografije in druge prispevke bomo nagradili. Pošljite jih na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali moj.planet@mkz.si. Ne pozabite pripisati svojih podatkov.

Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

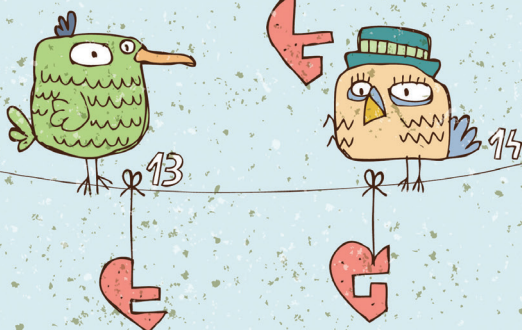
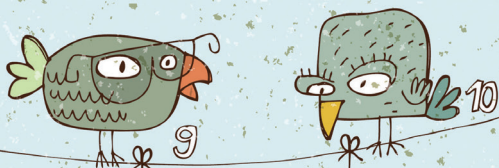
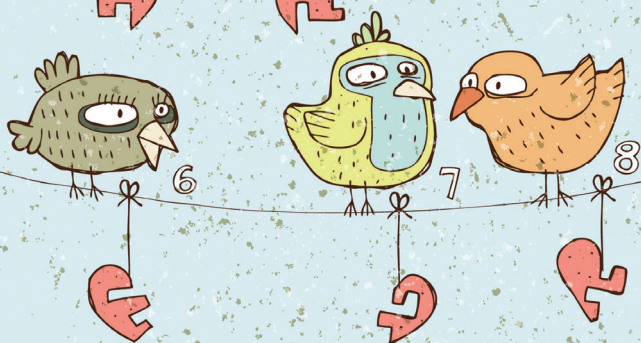
Uredništvo Mojega planeta

sive
celice

Ptički se ženijo

Pare najdeš tako, da iz
ključev sestaviš srce.

Rešitve: 1-12 2-6, 3-5, 4-14, 7-8, 9-13, 10-11

ILUSTRACIJA: JAKA VUKOTIČ

RTV
SLO

ČRNI BRATJE

Mladinska nadaljevanka po povesti Franceta Bevka
na TV Slovenija

V okviru Otroškega in mladinskega programa Televizije Slovenija sta bila ob 80. obletnici tragičnih dogodkov na ozemlju Primorske posneta mladinski celovečerni film in nadaljevanka **Črni bratje**. Nastala sta po povesti **Franceta Bevka**, ki opisuje resnične dogodke leta 1930 v Gorici, torej v času, ko je bila slovenska Primorska pod italijansko fašistično oblastjo. Scenarij sta napisala **Marjan Bevk** in **Marko Bratuš**. Strokovna sodelavca sta bila **Mira Cencič** in **Marjan Bevk**. Črne brate je režiral **Tugo Štiglic**.

Glavni junaki Črnih bratov so slovenski dijaki goriške gimnazije, stari od 13 do 17 let. Močno so občutili fašistično tiranijo in se zato odločili, da se bodo temu uprli. Organizirali so se v ilegalno društvo in se po italijanskih revolucionarnih domoljubih, ki so se v 19. stoletju uprli Avstrijcem, poimenovali karbonarji. Trosili so letake, vpili »Živela svoboda!«, črnosrajčnikom kazali pesti, izobesili so slovensko zastavo ... Ni jim bilo mar za posledice svojih dejanj, tako globoko so namreč občutili krivice in tako močna je bila njihova želja po svobodi. Delovali so dobre tri mesece.

Nadaljevanko v treh delih bomo predvajali **13. in 20. februarja ob 21. uri in 27. februarja ob 21.30 na 2. programu Televizije Slovenija.**

PROPAGANDNO SPOROČILO

Prihodnji mesec v Mojem planetu

Rovka

Voda je vir življenja

Skrbimo za ljubljence

Naslednja številka izide
15. marca.

So trditve pravilne? Kaj praviš?

Kviz po februarski številki

1. Lenivci imajo počasno prebavo, hrana potuje po prebavilih tudi 150 ur.

DRŽI

NE DRŽI

6. Kropa je najbolj znana po izdelovanju medenih kolačkov.

DRŽI

NE DRŽI

2. Lišaji niso rastline, pač pa skupek alg in gliv.

DRŽI

NE DRŽI

7. Sterilizacija je za samičke, kastracija pa za samčke.

DRŽI

NE DRŽI

3. Največkrat si nalezljive bolezni »podajamo« s kihanjem in kašljanjem.

DRŽI

NE DRŽI

8. Penicilin so odkrili čisto po naključju.

DRŽI

NE DRŽI

4. Kar nekaj živali je zvestih svojemu partnerju vse življenje.

DRŽI

NE DRŽI

9. Planeti v našem Osončju so stari 5 milijonov let.

DRŽI

NE DRŽI

5. Kozlički so tudi hrošči, ki živijo pri nas.

DRŽI

NE DRŽI

10. Otroci pač ne moremo vplivati na porabo energije.

DRŽI

NE DRŽI

Si znal odgovoriti na vsa vprašanja? Če ne, polistaj po reviji Moj planet, ki jo imaš v rokah, in kmalu ne bo nobenega dvoma več.

Moj planet, mesečnik, februar 2013, leto 8 • Na leto izide 12 števk. • Mladinska knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, 1000 Ljubljana • Predsednik uprave MKZ: Peter Tomšič • Glavni urednik področja Založništvo: Bojan Švigelj • Vodja sektorja Izobraževalno založništvo: Senja Požar Horvat • Odgovorna urednica: Maja Bajželj • Urednica: Jasna Merc • Likovno-tehnično urejanje: Mojca Orehek • Oblikovna zasnova: Vito Cof • Lektorica: Vera Jakopič • Naslov uredništva: **Moj planet, 1536 Ljubljana**, tel.: 01 241 32 20, faks: 01 425 28 36 • Tiskana naklada: 8.000 • Tisk: Grafika Soča d.o.o., Nova Gorica • Cena številke za naročnike v šoli je 3,74 €, za individualne naročnike 3,99 €, v prosti prodaji 4,70 €. Naročnina se poravnava v dveh obrokih. Naročnina za tujino se poravnava vnaprej in znaša 96,00 €. • DDV in poštnina sta vračunana v ceno. • Naročnina velja do preklica, odpovedi sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. • Za nepravčasno poravnano obveznost zaračunavamo zakonsko določene zamudne obresti. • Poštnina plačana pri pošti 1102 Ljubljana. • **Naročanje revij:** Mladinska knjiga Založba, d. d., Služba oskrbe kupcev, 1536 Ljubljana, tel.: **080 11 08, od 7. do 18. ure.** • Vodja sektorja Prodaja revij in promocija izobraževalnih vsebin: Monika Jagodič Gobec, monika.jagodic@mkz.si • V. d. vodje službe Marketing in oglasno trženje: Martina Dolgan • www.mladinska.com/oglasniprostor, sot@mkz.si • Oglasno trženje: Anja Klemenčič, anja.klemencic@mkz.si, T: 01 307 80 08 • ISSN 1854-2883 • V reviji Moj planet objavljenih prispevkov ni dovoljeno kakor koli ponatisniti brez pisnega dovoljenja uredništva. • Nenaročenih rokopisov, risb in fotografij ne vračamo. • Revijo sofinancirata Javna agencija za knjigo RS in Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport. • Elektronska pošta: moj.planet@mkz.si • Spletne strani: www.mladinska.com/mojplanet • V uredništvu skrbimo za skladnost oglašnih sporočil z Zakonom o medijih. Na izbor oglaševanih izdelkov in na oblike oglaševanja ter na oglasne priloge nimamo vpliva.

mojplanet

mau

Cicido

CicibAn

CiciZakavnik

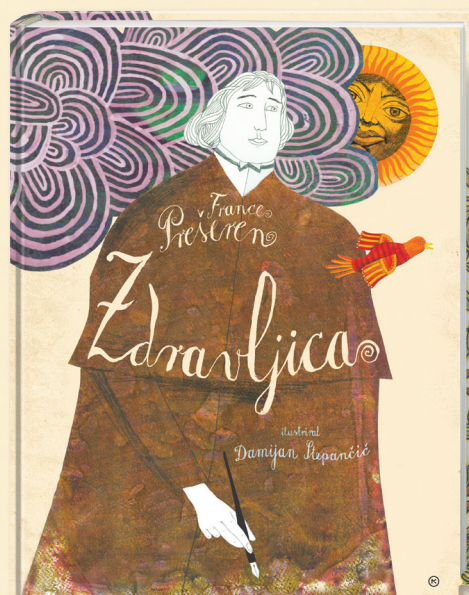
PNE

plus

GEA

Zdravljica v slikanici

Živé naj vsi naródi,
ki hrepené dočakat dan,
ko, koder sonce hodi,
prepir iz svéta bo pregnan,
ko rojak,
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!

24 strani, 23 x 30 cm

Cena: 16,95 €

Prešernova čudovita hvalnica miru, svobodi in sožitju med ljudmi je navdihnila večkrat nagrajenega ilustratorja **Damijana Stepančiča**, ki je s to slikanico ustvaril mojstrsko umetnino za bralce vseh starosti.

www.zakladiotrostva.si
Klik do najboljših otroških knjig

TUŠMOBILOVI PAKETI NA KARTICE

JUNIOR PAKET

**NAJCENEJŠA
MINUTA V SLOVENIJI**

**FREE2GO
KUPIŠ IN GREŠ!**

Prednastavljena tarifa predplačniškega paketa Tušmobil je FREE2GO. Cena prvega vklopa tarife je brezplačna, vsak nadaljnji se zaračuna 1 EUR. Predplačniški paket Senior in Senior tarifa, Kul in Kul tarifa so ločene storitve iz ponudbe družbe Tušmobil d.o.o.. Vroča Kul tarifa je na voljo uporabnikom predplačniškega sistema Tušmobil in jo je mogoče vklopiti z USSD zahtevkom. Strošek vzpostavitve klica znaša 0,05 EUR. Možnost vklopa Vroča Kul tarife je od 5.12.2012 – 31.5.2013. 250min/mesec brezplačnih pogovorov velja za klice znotraj Skupine prijateljev, če izvirajo iz lastnega radijskega omrežja Tušmobil. V Skupino prijateljev se lahko vključijo do 4 uporabniki Tušmobila. Prva vključitev je brezplačna, vsaka naslednja vključitev se zaračuna 5,00 EUR. V tujini je storitev glasovnih klicev mogoče uporabljati v državah, kjer je omogočena uporaba predplačniškega paketa Tušmobil. Tušmobil ne odgovarja za napake v besedilu. Vse cene vključujejo DDV. Več informacij o storitvah, cenah in pogojih v Ceniku in Splošnih pogojih uporabe predplačniškega sistema Tušmobil, na www.tusmobil.si, na brezplačni številki 080 700 700 ter v vseh poslovalnicah Tušmobila.